

Zahuczky László
Életrajzi adatbázisok és adatgyűjtemények
létrehozásának módszertana

„Az év fiatal könyvtárosa-díj”
elnyerésére benyújtott pályamunka

Miskolc, 2013

Bevezetés

A helyi és nemzeti emlékezet fontos információs eszközének tekinthető életrajzi adattárak a könyvtári tájékoztató munka nélkülözhetetlen segédletei. Az elmúlt néhány évben több olyan életrajzi lexikon és adatbázis jelent meg, amelyeket a faktográfiai tájékoztatás/tájékozódás elsődleges forrásaiként tartunk számon. A helyi életrajzi gyűjteményekről szólva Kégli Ferenc megállapítja, hogy „*A 20. század utolsó évtizedének politikai, ideológiai változása e területen is szinte robbanásszerűen éreztette hatását: megyei, városi történeti életrajzi lexikonok, személyi adattárak, általános, illetve szakterületi helyi kortárs ki kicsoda típusú kiadványok, sőt kiadványsorozatok jelentek meg.*”¹

Nagy Csaba 2008-ban azonban így vélekedett a hazai helyzetről: „*Ha pusztán számszerűségben vizsgáljuk az életrajzi források megjelenését, örvendetes kép fogad, de ha minőség oldaláról vizsgáljuk meg a köteteket, a benyomásunk elkeserítő lesz. Úgy tűnik ugyanis, mintha a műfajt megalapozó elődök tanításait sokan elfelejtették vagy meg sem ismerték volna, és munkáikban a megszokott és praktikus struktúrát félretéve más és más formában, átgondolatlanul, nem egyszer áttekinthetetlenül tárják eléink kutatásaik eredményét.*”²

Jómagam régóta foglalkozom azzal, hogy a lakóhelyemen (Miskolc) élt, vagy ahhoz szorosan kötődő személyek életét feltárjam. Ennek gyakorlati eredménye is született, a *Miskolci életrajzi lexikon*, amely 2008-ban jelent meg Dobrossy István levéltárigazgatóval és Eszenyi Miklós művelődéstörténésszel közös, társszerzős összeállításban.³ Munkánkat több éven keresztül készítettük, az ott tapasztalt problémák ösztönöztek arra, hogy egy módszertani útmutatást, összegzést nyújtsak mindazon könyvtáros kollégák, fiatal kutatók számára, akik életrajzi adatbázisok, adatgyűjtemények kialakítására törekszenek.

¹ KÉGLI Ferenc: Életrajzi források a helyismereti tájékoztatáshoz. Regionális és lokális életrajzgyűjtemények válogatott, annotált bibliográfiája. Budapest, Könyvtári Intézet, 2005. p. 9.

² NAGY Csaba: Bibliográfiai és lexikográfiai munkák a Petőfi Irodalmi Múzeumban. In: Az irodalom emlékezete. Tanulmányok az irodalmi muzeológiáról. Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2008. p. 225-226.

³ DOBROSSY István - ESZENYI Miklós – ZAHUCZKY László: Miskolci életrajzi lexikon. Miskolc, Pfliegler J. Ferenc emlékére a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárért Alapítvány és Miskolc Megyei Jogú Város, 2008.

Problémafelvetés

Munkája során számos szakember ismeri fel, hogy a rendelkezésre álló információkat előbb vagy utóbb valamiféle struktúrába szervezze, visszakereshetővé tegye és a nyilvánosság elé bocsássa. Kiváltképp igaz ez azokra a könyvtárosokra, akik régiójuk bibliográfiai, biográfiai vagy éppen topográfiai feltárásán munkálkodnak.⁴ Napjainkban több könyvtáros döbönt rá, hogy a könyvtár birtokában lévő helyismereti információk csak akkor válhatnak igazán közkinccsé, ha azokat széles körben ismertté, térítésmentesen közzé is teszik. Erre kínálnak nagyszerű lehetőséget a helyismereti adatbázisok, amelyek száma (szerencsére) az utóbbi időben, növekvő tendenciát mutat.

A helyismereti adatbázisok létrehozásának átfogó célja, hogy segédletek legyenek a helyi identitás erősítéséhez, a kutatáshoz vagy pusztán kíváncsiságot elégítsenek ki, erősítsék a kötődést az adott tájegységhez. *„A mikroköznyezethez való emocionális kötődés aztán hozzájárulhat a makroköznyezethez fűződő érzéseink kedvező irányú formálásához, kiindulópontja lehet az egyik legnemesebb érzelem, a hazaszeretet és az ettől elválaszthatatlan magatartás, a hazafiság létrejöttének.”*⁵ – írta Bényei Miklós *Genius loci* című tanulmánykötetében.

Kégli Ferenc szerint: *„Az ezredforduló tájékán megjelenő regionális, megyei, települési életrajzi lexikonok, életrajzi adattárak többségéből sugárzik a szakmaszeretet és a szaktudás, de egy nagyon jelentős érzelmi tényező is munkál a mélyben: a lokálpatriotizmus, amely fogalom a szűkebb környezethez, a lakó- és munkahelyhez, a szülőföldhöz való szoros kötődést jelenti. A lokálpatriotizmus nagy érték, olyan elv, amely a világot átjáró globalizációs hullám idején is elemi erővel hat. A nemzeti kultúrát gazdagító helyi értékek és hagyományok feltárásában, közvetítésében, a nemzeti és lokális öntudat erősítésében felbecsülhetetlen szerepe van a könyvtárakban folyó helyismereti tevékenységnek.”*⁶

A helyi identitás megerősítésében ezért fontos, hogy olyan (helyi) értékeket tárjunk fel, mutassunk be egy adott településen, amelyre akár nemzedékek is büszkék lehetnek. Ez lehet épített vagy természet adta örökség, vagy a településen született, vagy hosszabb-rövidebb ideig ott élt, tevékenykedett személyek élettörténetének felkutatása.

⁴ NAGY Csaba: Adatbázisok a Petőfi Irodalmi Múzeumban. In: Barangolás térben és időben ezer esztendő magyar irodalmában, avagy A tájirodalom a helyismereti munkában. Helyismereti Könyvtárosok XII. Országos Tanácskozása. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém, 2005. július 13-15. Veszprém, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, 2006. p. 78.

⁵ BÉNYEI Miklós: *Genius loci – A helyismereti tevékenységről*. Budapest, Könyvtári Intézet, 2004. p. 6.

⁶ KÉGLI Ferenc: i. m. p. 12.

Nem új keletű foglalatosság ez, bár a rendszerváltás óta érezhetően egyre többen szánják rá magukat. Divattá vált mára az életrajz-összeállítás, az életrajzgyűjtemények készítésének megélénkülése beigazolódott.⁷ A lokálpatriotizmus és a települések monográfia írási törekvései arra készítetik a helyismereti könyvtárosokat, helytörténeti kutatókat, hogy gyűjtsék és állítsák össze saját településük biobibliográfiáját. Van, aki ezt munkakörében, kötelességét teljesítve teszi, míg mások szabadidejük jelentős részét áldozzák erre a nemes feladatra. Még akkor is, ha egyet kell értenünk Szinnyei Ferencnek (1875-1947) azzal a megállapításával, amely szerint: *„ez soha véget nem érő, óriási türelmet és nagy önfeláldozást kívánó munka, melynek jutalma sok gáncs és kevés elismerés.”*⁸

A csaknem száz éve készült utószó megállapításai most is aktuálisak. Horváth Sándor Domonkos megfogalmazásában ma ez így hangzik: *„Aki még nem szerkesztett életrajzi lexikont, nem tudhatja, mekkora hiba a kért, kéretlen kritikusok részéről az, ha a megörökített személyek életrajzának terjedelmét összehasonlítgatva arányosságról papolnak, azaz hogy egy fontos személy kevesebb terjedelmet kapott, mint egy jelentéktelenebb. Aztán azt is a szerkesztők fejéhez szokták vágni, hogy ez vagy az a személy kimaradt, míg más, aki mellőzhető lett volna, belekerült. Amennyiben pedig a lexikonban szereplők halálozási ideje közelíti a jelen időt, a lexikoncikk személyes színezetet is kap, így a nagy munka jutalma bizony sok-sok bírálat, nemegyszer olyanok részéről, akiknek a betűrend kialakítása is gondot okozott volna.”*⁹

Az életrajzi gyűjtemények rövid története

A történettudományi és a helytörténeti kutatásban gyakori dolog egy-egy személy életét, működését feltérképezni. Ezt a célt szolgálják a biográfiák és a biobibliográfiák, utóbbiak az életrajz(ok) mellett az illető személy publikációinak teljességre törekvő jegyzékét is közlik. Az első ismert autobibliográfiákat Galenus (129-201 körül) római udvari orvos készítette saját műveiről.¹⁰ *„Az egyik arra nézve ad tanácsot, hogy milyen sorrendben olvassák munkáit..., a másikkal az volt a célja, hogy megkülönböztesse, elkülönítse műveit a neve alatt megjelent, de mások által írt munkáktól.”*¹¹

⁷ VICZIÁN János: Magyar írók élete és munkái. Múlt, jelen, jövő és ajánlások a helyismereti személyi adattár készítéséhez. = Könyvtári Figyelő, 36. évf. 1990. 5-6. sz. p. 468.

⁸ GULYÁS Pál: Magyar írók élete és munkái I. Budapest, Lantos, 1925. p. VI.

⁹ HORVÁTH Sándor Domonkos: Moson Megyei Életrajzi Lexikon. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 15. évf. 2006. 11. sz. p. 59.

¹⁰ ESZENYI Miklós: A történettudományi szakirodalmi kutatás módszerei. Kalauz főiskolai és egyetemi hallgatók, fiatal kutatók számára. Miskolc, Rónai Művelődési Központ, 2000. p. 119.

¹¹ KERTÉSZ Gyula: Könyvtári tájékoztatás I. Általános tájékoztatás. Budapest, Tankönyvkiadó, 1976. p. 155.

Az első biobibliográfia Hieronymus (347-420) *De viris illustribus* című műve 392-ből, amelyben 135 egyházi író életrajzát, s könyveinek bibliográfiáját ismerteti. A biobibliográfia műfaja a középkorban élte aranykorát. Jelentős Stephanus Robertus (1503-1559) *Dictionarium nominum proprium* című műve 1541-ből. A korszak legnagyobb vállalkozása azonban Conrad Gesner (1516-1565) zürichi orvos és polihisztor nevéhez köthető. 1545-ös *Bibliotheca universalis* című munkájában a szerzők betűrendjében adja meg a kizárólag latin, görög és héber nyelven írt műveket. A kötet külön érdeme, hogy nem csupán felsorolja az írott műveket, hanem értékeli is azokat, némelyikből pedig még részleteket is közöl. Gesner e művének még három pótkötetét készítette el.¹²

A magyar írók műveinek első összegzését csaknem kétszáz évvel később, 1711-ben Czvittinger Dávid (1675-79 között-1743) *Specimen Hungariae Literatae* Lipcsében és Frankfurtban kiadott négykötetes munkája adta. „Czvittinger nem tudós szándékkal írta munkáját. Hazafias tett volt ez, megmutatni a minket akkor sem ismerő külföldnek, hogy a magyarok nemcsak harcolni, de írni is tudnak. Amit azonban nem szánt tudós munkának, annál nagyobb forgalmi értéke lett annak a későbbi kutatók előtt.”¹³ Czvittinger 269 íróat sorol fel betűrendben. Leírja életüket, közli műveik jegyzékét és gyakorta az azokról elhangzott ítéleteket is. „Hogy műve tökéletlen azt maga is beismeri, de ez a körülményeket tekintve, nem is lehetett más. Úttörő munkáját a külföldön írta s a háborús idők következtében hazai íróársai levélbeli közreműködéséről is le kellett mondania.”¹⁴ Munkájában kezdetben kizárólag külföldi könyvtárak anyagára támaszkodhatott, később pedig már csak a saját emlékezetére, ugyanis adósok börtönében fejezte be élete főművét. Így maradhatott ki többek között Gyöngyösi István, Listius László, Pesti Gábor, Tinódi Lantos Sebestyén és Zrínyi Miklós is.¹⁵

Fél évszázaddal később Bod Péter (1712-1769) *Magyar Athenas-a* (Nagyszében, 1766) folytatta a sort, amelyben csaknem 500, elsősorban 16-17. századi személy, tudós adatait dolgozta fel. Munkája különlegességét az adta, hogy először szerepeltetett benne női írókat. Művében a szerzők betűrendben követik egymást, az egyes szerzők szócikkeinek szerkezetében pedig előbb az életrajzi adatokat, utóbb az egyes művek ismertetéseit találjuk meg.¹⁶

¹² ESZENYI Miklós: Az életrajzi megközelítés lehetőségei. In: *Annales Universitatis Litterarum et Artium Miskolciensis II.* Miskolc, Miskolci Bölcsész Egyesület, 1992. p. 40.

¹³ KOZOCSA Sándor: Bevezetés a bibliográfiába. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1939. p. 78.

¹⁴ GULYÁS Pál: A bibliográfia kézikönyve. A legfontosabb bibliográfiai segédkönyvek. Budapest, Könyvértékesítő Vállalat, 1984. (Reprint) p. 48-49.

¹⁵ ESZENYI Miklós: i. m. p. 119-120.

¹⁶ SZABÓ Sándor: Általános tájékoztatás II. A nemzeti bibliográfia. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989. p. 35.

Ezt követően több hasonló felépítésű munka látott napvilágot. Horányi Elek (1736-1809) *Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorium*-ának (Bécs, 1775-1777) három kötetében közel 1200 íróat sorol fel, művében nagyobb hangsúlyt az életrajzok kapnak. Érdekes módszert alkalmazott Wallaszky Pál (1742-1824) *Conspectus Reipublicae Litterarie in Hungaria*-ja (Pozsony-Lipcse, 1785; 2. kiad. Buda, 1808), amelyben témák szerinti bontásban, csoportosítva sorolja fel a magyarországi írókat. Az első biográfiának – talán - a Mindszenti Sámuel (1751 vagy 1752-1806) által készített *Ladvoat apátúrnak históriai dictionáriuma... Magyar nyelvre fordította, s az 1794. esztendeig élt nevezetes személyek életének hozzáadásával kibocsátotta Mindszenti Sámuel* (Komárom, 1795-1797) című munka tekinthető, amelynek eredetije Jean-Baptiste Ladvoat (1709-1765) *Dictionnaire Historique*-ja és annak *Supplément*-je. Mindszenti ezt fordította magyarra, illetve az 1794-ig élt neves személyek életrajzának pótlásával bővítette azt: *Új históriai dictionarium II.* (Pozsony, 1808-1809).¹⁷

Mokry Benjamin (1773-1826) evangélikus főiskolai tanár műve: *Közönséges históriai-biográfiai kézi-lexikon, avagy rövid élet-leírások mind azoknak a' nevezetesebb személyeknek a kik magokat talentomaik, virtusaik, találmányaik, vitézségeik, mesterségmíveik, és más akármelly jeles, vagy gonosztetteik által esmertté tették; a' legrégebbi históriai időktől fogva, a' jelenvaló időkig* címmel négy kötetben jelent meg Pesten, 1819-1820-ban. Elsősorban külföldi személyiségeket találunk benne, összeállításában az egyes írók műveiről és tartalmáról is tájékoztatást ad. A hazai anyag hiányát a következőkkel indokolta Mokry: „Minden figyelmetes E. Olvasók, és hazájokat szerető jó Hazafiak méltán meg ütközhetnek abban, hogy az említett Lexikonomban édes Hazánknak nevezetes Nagy embereit halgatással elmellőztem, és azok között egy kettőt alig említettem. Ennek okát... részszerint határában; részszerint pedig abban kell keresni, hogy azokat eredeti valóságokban... úgy a' mint kívántam és szerettem volna meg írni, a' mi időnknek Geniusá tellyességgel meg nem engedi.”¹⁸

Az 1856-os esztendőből Ferenczy Jakab Zsigmond (1811-1884) és Danielik József (1821-1886) *Magyar írók* című munkáját említhetjük, amelyről maga Danielik ezt írta: „Őszintén bevallom: hogy a gyűjtemény sem teljes, sőt hogy egynél több helyen hibás is

¹⁷ ESZENYI Miklós: Új életrajzi lexikonokról – és a régiekről is. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2. évf. 1993. 1. sz. p. 48-51. A hozzáférés módja: <http://epa.oszk.hu/01300/01367/00135/pdf/04recenziok.pdf> (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (PDF dokumentum)

¹⁸ MOKRY Benjamin: Közönséges Históriai-Biográfiai Kézi-Lexikon IV. Pest, Trattner, 1820. p. III.

lehet.”¹⁹ Előbbi munka kiegészítéseként született meg Danielik összeállításában a 2. kötet (Pécs, 1858). Mindkettő tartalmaz már elhunyt és kortárs írókat is. Az író fogalmát olyannyira tágan értelmezték, hogy mindenki szerepelt benne, aki írt valamit, így közel 1500 személy életrajzát összesítették.²⁰ 1858-tól jelent meg Constant von Wurzbach (1818-1893) osztrák történész műve a *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich*. Utolsó, 60. kötete 1891-ben látott napvilágot. Mivel Wurzbach Magyarországot is az osztrák birodalomhoz tartozó gyarmatnak tekintette, ezért a 18-19. századi magyar személyiségek részletes életrajzát is ismerteti, műveikkel és a rájuk vonatkozó irodalommal együtt.²¹ Érdekes megoldású Moenich Károly (1840-1919) és Vutkovics Sándor (1845-1905) *Magyar írók névtára* (Pozsony, 1876) című összeállítása, amely az írók születési vagy halálozási napja szerint közli az egyes életrajzokat.²² Ezt a munkát tekinthetjük a mai évfordulónaptár elődjének.

Biográfia-típusok

A ki kicsoda „*a polgári társadalom jellegzetes kiadványtípusa. Már nem a születés, hanem az egyéni érdem, tehetség határozza meg az emberek helyét kortársaik között. Bárkiből lehet bármi (elvileg), és a múlt század társadalomtörténete egyben szédületes karrierok története is. A Who's Who-ban együtt szerepel a gyorsan meggazdagodott bankár és a történelmi nevet viselő család politikus sarja, a szemfüles újságíró és a műveit a halhatatlanságnak író bellerista... A who's who tehát, amellet, hogy... elsőrendű tájékoztatási segédlet a kortársak számára, tükör is, amelyben viszontlátja magát a társadalom.*”²³

Általános biográfiák

Elsősorban az angol nyelvű ki kicsodák váltak ismertté a világban. A *The International Who's Who* a nagy múltú londoni Europa Publications kiadványa. 1935 óta, évenkénti frissítéssel jelentetik meg, amelyben kortárs személyiségek szerepelnek a világ minden tájáról, mindenféle foglalkozási ágban (autógyáros, csillagász, író, király, sportoló, stb.). 2000-től a Routledge vette át a könyv kiadásának jogát. Az egyes életrajzok 15-16

¹⁹ FERENCZY Jakab Zsigmond – DANIELIK József: Magyar írók. Életrajzgyűjtemény. Pest, Szent István Társulat, 1856. p. VII.

²⁰ SZABÓ Sándor: Általános tájékoztatás II. A nemzeti bibliográfia. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989. p. 78.

²¹ SZABÓ Sándor: i. m. p. 78-79., továbbá MURÁNYI Lajos: Életrajzi lexikonok és adattárak. In: Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt.: Feltárás és visszakeresés. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. p. 364.

²² ESZENYI Miklós: i. m. p. 121.

²³ POGÁNY György: Magyar ki kicsoda 1990. = Könyvtáros, 41. évf. 1991. 3. sz. p. 175-179.

sorosak és a foglalkozást, születési adatokat, szülők, házastárs, gyermek adatait, iskolákat, munkahelyeket, jelentősebb publikációkat, kedvelt időtöltést, munkahelyi és/vagy otthoni címet, telefonszámot tartalmazzák. A kötetek elején rövidítésjegyzék, a világ királyi családjai és az előző kiadás óta elhunytak névsora szerepel. Az évi bővülés kb. 1500 személy.

Az amerikai Marquis *Who's Who* sorozatában 1899 óta jelenik meg éves gyakorisággal a *Who's Who in the World*, amelynek 2013-as nyomtatott változata megközelítően 55 ezer, elektronikusan elérhető változata közel 350 ezer életrajzot tartalmaz.²⁴ Felépítése teljes mértékben megegyezik a londoniével, bár ez elsősorban tudományorientált. Egy-egy személynél több adatot szolgáltatnak, így az egyes életrajzi szócikkeknel a legmagasabb iskolai végzettség, polgári és politikai aktivitás, katonai aktivitás, díjak, egyesületi tagság, pártállás, vallás, klubtagság is szerepelnek.

A külföldi kiadású, de javarészt vagy teljes egészében magyar személyeket tartalmazó ki kicsodák sorában említhetjük a londoni Szepsi Csombor Literary Circle kiadó *Prominent Hungarians* című kötetét, amely a világ bármely táján élő vagy bármely foglalkozási ágban alkotó, tevékenykedő legnevesebb magyarokat tartalmazza. Első kiadása 1973-ban jelent meg Fekete Márton szerkesztésében. 1991-es kiadása 5467 biográfiát tartalmaz Abody Bélától Török Endréig, angol nyelven. Születési adatok, iskolák, munkahelyek, főbb publikációk, lakcím adja egy-egy életrajz magvát, amelyek átlagosan 8-10 sor hosszúságúak.²⁵ A *Prominent Hungarians home and abroad* című gyűjteményes kötet 6. kiadása 2000-ben a Fehér Holló Press kiadásában jelent meg. Az angol nyelvű kiadvány kezdetben csak külföldön volt kapható, az 5. kiadás óta azonban hazánkban is terjesztik.²⁶

Magyarországon a 20. század húszas éveitől jelentek meg különféle életrajzi lexikonok. A *magyar társadalom lexikonja* (Budapest, 1930) a benne szereplők kb. feléről fotót is közöl. A *magyar legújabb kor lexikonja* (Budapest, 1932) és a *Ki kicsoda? Kortársak lexikona* (Budapest, 1936) kritikával forgathatók ugyan, de nagyrészt tájékoztatnak a kor neves személyiségeiről. 1945 után „a világproletárok mestervizsgáig el nem jutott élcsapatának létérdeke volt, hogy a múlt jeles alkotóit, gondolkodóit elfeledtessék, befeketítsék, ha eszmerendszerük szolgálatába állítani nem sikerült... Az 1960-as évek közepétől helytörténeti – címükkel is gyanakvást keltő – mozgalmár életrajzgyűjteményeket állítottak össze, melyek adatközlési módja, tartalma igen eltérő értékű, legtöbbje ma már csak

²⁴ Who's Who in the World 2013. 30th ed. Wilmette, McMillan Directory Division, 2012. 4836 p. A hozzáférés módja: <http://www.marquiswhoswho.com/images/stories/publications/wo30web.pdf> (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (PDF dokumentum)

²⁵ ESZENYI Miklós: i. m. p. 122.

²⁶ MURÁNYI Lajos: Életrajzi lexikonok és adattárak. In: Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt.: Feltárás és visszakeresés. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. p. 365.

*körtörténeti adalék ahhoz, milyen mondanivalótlan írásokat is ki lehetett nyomtatni. E kiadványoknak legföljebb címszavaik hasznosíthatók, hiszen az említettek munkahelyeinek pontos nevét is csak ritkán közlik. Egyetlen hasznuk oktató példájuk: azon hibák, amiket bűn lenne újra elkövetni.*²⁷

1969-ben a Kossuth Kiadó vállalkozott a *Ki kicsoda* piacra dobására. A 4. kiadás 1981-ben jelent meg, mind a négy kiadás elsősorban politikusok, írók, közéleti személyiségek, művészek, tudósok adatait tartalmazza a világ minden tájáról. Eszenyi Miklós találó szavaival élve: „*hazai viszonylatban a „támogatott” kategóriából*”.²⁸ A 4. kiadásban a magyar személyek száma 3500, a válogatás szempontjai: politikai főfunkcionáriusok, a kormány akkori és volt tagjai (1956-tól), egyházi vezetők, MTA tagjai, fontosabb közművelődési intézetek vezetői, bizonyos díjasok, stb.²⁹ E kötetben szerepel útmutató a lexikon használatához, rövidítésjegyzék, valamint a 3. kiadás (1975) óta elhunyt személyek. A szócikkek igen rövidek, nem közlik a családi adatokat, tudományos fokozatokat, postai címet stb.

Hosszú szünet után jött a *Magyar ki kicsoda?* (Budapest, 1990) Hermann Péter főszerkesztésében, 30 szócikkíró részvételével. A Biográf Szerkesztőség-Láng Kiadó által megjelentetett kötet 6000 életrajzot tartalmaz. A rövidítések jegyzéke után az előző kiadás óta elhunytak névsora következik. A csupán magyar (származású) kötet nagy hibája, hogy „*rendkívül hiányos, erősen szubjektív válogatású munkát adtak közre.... A Magyar ki kicsoda? 1990 külalakjában atyjára, a „lekoppintott” angol The International Who’s Who-ra hasonlít (még kötésük színe – bordó – is megegyezik)*.”³⁰ Maguk a szócikkek viszont már megfelelnek a „polgári” igényeknek, szerepelnek benne a születési és családi adatok, díjak, tudományos fokozatok, hobbi, postai és/vagy lakcím.

1991 decemberében jelent meg a *Magyar és nemzetközi ki kicsoda 1992* (Budapest, 1991), amely 7200 magyar és 5100 külföldi életrajzot tartalmaz. „*A könyvben szereplő személyek névsorait szakszerkesztők állították össze az adott terület arra érdemes és legismertebb személyiségeiből. A magyar szócikkek alapja a kötetbe kerülőknek küldött és az általuk kitöltött adatlap volt, a végleges szócikkek természetesen az általános szerkesztési elveknek és egységes szempontrendszernek megfelelően átfogalmazva és tömörítve kerültek a könyvbe. Az adatok helyességét az érintettek minden esetben maguk ellenőrizték. Ha valaki a*

²⁷ VICZIÁN János: i. m. p. 465-466.

²⁸ ESZENYI Miklós: i. m. p. 43.

²⁹ Részletes felsorolását lásd: *Ki kicsoda? Életrajzi lexikon magyar és külföldi személyekről, kortársainkról.* Szerk. Hermann Péter. 4., átdolg., bőv. kiad. Budapest, Kossuth, 1981. p. 6.

³⁰ ESZENYI Miklós: *Megtudható-e ki kicsoda?* = Észak-Magyarország, 1991. március 2. p. 4.

kötetben nem kívánt szerepelni, sajnálattal bár, de kihagytuk a névsorból. A külföldi szócikkeket a témát alaposan ismerő szakszerkesztők maguk állították össze a rendelkezésre álló adatbázisok és szakirodalom alapján.”³¹ Ez a kötet igen jól sikerült, a benne szereplők sora igen gazdag, közlik az 1990-es és az 1981-es kiadás óta elhunyt személyek névsorát is, a halálozás dátumával, legtöbbször év, hónap, nap pontos feltüntetésével.

2005-ben a Magyar Távirati Iroda Rt. kiadásában jelent meg az *MTI Ki kicsoda 2006* (Budapest, 2005) két kötetben.³² 1990 óta ez a 9. kiadása a legnagyobb magyar nyelvű kortárs életrajzi lexikonnak. A kiadvány főszerkesztője a már nagy gyakorlattal rendelkező Hermann Péter volt. Tartalma 14848 magyar és 7190 külföldi személy szócikke, 2005-ös adatokkal aktualizálva. Újonnan került bele ebbe a lexikonba 866 magyar és 860 külföldi személy szócikke.

Szakterületi biográfiák

Ezek az azonos foglalkozást hivatásszerűen űzők életrajzi adatait tartalmazzák. A *Ki kicsoda a magyar zeneéletben* (Budapest, 1988) minden zenei intézménynél dolgozó személy adatait megadja, akár zenei végzettsége, akár zenei beosztás van, függetlenül a beosztástól, végzettségtől. Nincsenek benne általános iskolák énektanárai, kivéve a karvezetők. Az előző szerint: „így is sokan vannak, akik nem választottak megkeresésünkre. Rendkívül sajnáljuk, hogy a túlzott szerénység (másoknál talán a túlzott büszkeség), a feledékenység vagy a nemtörődömség miatt kötetünk nem tükrözi zeneéletünk teljességét...”³³ A függelékben szerepelnek a hangszerkészítők és hangszerjavítók, a hivatásos énekkarok tagjai, illetve a név- és címjegyzéket szolgáltató intézmények felsorolása.

A *Kortárs magyar írók kislexikona 1959-1988* (Budapest, 1989) azon hazai szerzőket ismerteti, akik 1959 és 1988 között irodalmi kiadónál önálló szépirodalmi kötetet jelentettek meg, köztük irodalomtörténészek, kritikusok, határon túli szerzők is. A cím egyébiránt megtévesztő, ugyanis elhunytak is szerepelnek benne, pedig a ki kicsodák esetében a kortárs jelző viszont csak élőkre vonatkozik!

A Kozák Péter szerkesztette *Ki kicsoda a magyar sportéletben?* (Szekszárd, 1994-1995) című munkában kortárs és 1990 január és 1995 szeptember között elhunyt sportolók, edzők, sportvezetők, sportújságírók, sportorvosok, sportszakemberek kaptak egy-egy

³¹ Magyar és nemzetközi ki kicsoda 1992. több mint 12000 kortársunk életrajza. Főszerk. Hermann Péter. Budapest, Biográf Szerkesztőség, 1991. p. [III.]

³² MTI Ki kicsoda 2006. I-II. Kortársaink életrajzi lexikona. Főszerk. Hermann Péter. Budapest, Magyar Távirati Iroda, 2005.

³³ Ki kicsoda a magyar zeneéletben. Szerk. Székely András. 2., bőv. kiad. Budapest, Zeneműkiadó, 1988. p. 7.

szócikket. A háromkötetes munka a Babits Kiadó gondozásában jelent meg, összesen 1496 oldalon, 6097 szócikkben.

Az újabb kiadványok között kell említenünk a *Kortárs magyar művészeti lexikon*-t (Budapest, 1999-2001). A kiadvány a 20. század második felének kortárs magyar képző- és iparművészetéről, építészetéről nyújt átfogó képet. A három kötetben megtalálhatók mindazon személyek, akik valamilyen formában szerepet játszottak az 1945 utáni magyar művészetben itthon és külföldön. Több mint 200 művészettörténész írta a személyi, fogalmi, intézményi szócikkeket, közel 1200 színes reprodukció teszi szemléletessé a szakkönyvet.

A *Magyar orvoséletrajzi lexikon* (Budapest, 2004) Kapronczay Károly összeállításában közel 2000 orvos, gyógyszerész, állatorvos (és természetesen az ember- vagy állatorvoslással valamilyen formában kapcsolatba kerülő biológus, botanikus, kémikus, antropológus stb.) életrajzát tartalmazza. Úttörő jellegű munka abban a tekintetben, hogy az ún. élettudományok régi és közelmúltbeli nagyjainak pályafutását önálló orvoséletrajzi lexikon formájában tárja az olvasók elé.

A *Magyar filmlexikon* (Budapest, 2005) szócikkei a magyar élő és elhunyt színészeket tárgyalja, két kötetben. A kiadvány további értéke egy tanulmány a magyar filméletről, valamint egy filmcímmutató is.

Pálmány Béla munkája, *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825-1848* (Budapest, 2011) két kötetben jelent meg. A korabeli országgyűlések működésével és a bennük feladatot vállaló több száz szereplővel – köztük a felsőtábla tagjaival, az alsótábla követeivel, képviselőivel, az országgyűlések tagjainak, küldöttségeinek és bizottságainak névjegyzékeivel - ismerteti meg. Az óriási életrajz-gyűjteményben való eligazodást és pontos tájékozódást személynévmutató, rövidítések és idegen kifejezések magyarázata, valamint a felhasznált források, irodalmak jegyzéke és ezek rövidítése segíti.

Területi biográfiák

Példaértékű területi biográfia a *Szentesi ki kicsoda?* (Szentes, 1988), amely 367 szócikket és 337 fotót közöl betűrendben. Nemcsak szentesi tanárok, orvosok, sportolók kaptak helyet benne, hanem azok is, akik nem ott élnek ugyan, de valamilyen módon kapcsolódnak a városhoz. A könyv függelékében foglalkozási ágak szerint is csoportosítja a benne szereplő személyeket.

Léteznek rejtett biográfiák is, melyek valamely kiadvány részeként látnak napvilágot. Ilyen a *Miskolci Akadémiai Bizottság Közleményei* sorozat is (Miskolc, 1980-), amely egyik fejezetében a régió (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megye) tudományos fokozattal

rendelkező személyeinek rövid életrajzát közli, elsősorban a tudományos munkásság bemutatásával.

Csáky Károly összeállítása, a *Híres selmecebányai tanárok* (Dunaszerdahely, 2003), mintegy 160 tanárról rajzol kisportrét. A szerző megfogalmazásában: „...*Valamennyiükre jellemző a tudományos felkészültség, az európai nyelvek ismerete. Megannyian tagjai voltak a különféle szakmai társulásoknak, az akadémiák elődeinek; publikáltak a különböző nyelvű szaklapokban, tankönyveket és tudományos monográfiákat írtak, könyvtárat, gyűjteményeket alapítottak, laboratóriumokat építettek stb. emberi kvalitásaik pedagógiai-tudományos munkásságuk a mai kor embere előtt is követendő és ösztönző példa lehet. Mindannyiuk büszke volt a maga nemzetiségére, ugyanakkor nyitottak voltak a másság iránt is. Legtöbbjük már századokkal ezelőtt az európai szellemiséget példázta igen magas fokon. Természetesen előfordultak túlkapasok, nemzeti elfogultságok, a sokszínűségből adódó súrlódások is. Ám a józan ész mindig győzedelmeskedett, s a tudás meg az emberi tartás számított a legfőbb értéknek...*”³⁴ A kiadványt gazdag képanyag, betűrendes névmutató, bőséges forrás- és irodalomjegyzék, valamint magyar-szlovák helységnévtár gazdagítja.

Az újabb kiadások közül példamutató értékű Hicsik Dóra: *Alma mater. A szabadkai főgimnázium tanárai* (Szabadka, 2010) című kötete, amelyből nem csak a szabadkai községi főgymnasium 1860 és 1918 közötti történetét, de az itt tanított 144 pedagógus életrajzi adatait, köztük többük arcképét ismerhetjük meg. A tanulmány tanévenkénti bontásban közli a tanári kar tagjainak nevét és a gimnázium igazgatóinak névsorát, a fentebb említett, történeti időszakban. Külön érdekessége és legfőbb értéke e munkának az a fejezete, amelyben a szerző a tanárok betűrendjében közli évkönyvekben megjelent írásaikat.

Vallási biográfiák

Hazánkban csak két példát említhetünk. Az egyik a *Magyar zsidó lexikon* (Budapest, 1929), amely igazából nem is tisztán biográfia, „*csak a magyarországi, erdélyi, szlovenszkói, vajdasági és a burgenlandi zsidóság életét és munkásságát ismerteti, de azzal a részletességgel, amelyet az egyetemes zsidóságot ismertető lexikonok meg sem közelíthetnek... Mindenki, aki a kultúra sokfelé elágazó területein valóban hasznos és értelmes munkát végzett, értékének megfelelő életrajzot kapott lexikonunkban és egész légiója sorakozik fel ama kiváló egyéniségeknek is, akik innen külföldre mentek és ott dolgoztak az emberiség javáért.*”³⁵

³⁴ CSÁKY Károly: *Híres selmecebányai tanárok*. Dunaszerdahely, Liliium Aurum, 2003. p. 5.

³⁵ *Magyar zsidó lexikon*. Szerk. Ujvári Péter. Budapest, Magyar zsidó lexikon szerk., 1929. p. 7.

A *Magyar Katolikus Lexikon* (Budapest, 1993-2010) Diós István főszerkesztésében és a Szent István Társulat kiadásában jelent meg. A 15 kötetben a magyar katolicizmus 50 témaköre kapott helyet. A kiadvány nem kifejezetten életrajzi, de sok-sok életrajz van benne. Így a pápák, királyok, püspökök, írók életrajzi szócikkei mellett a magyar és egyetemes egyháztörténelem jeles eseményeiről, a püspökségekről, magyar egyházmegyékről, plébániákról, búcsújáró helyekről, szerzetesházakról és -rendekekről, egyházi egyesületekről, továbbá a filozófia, a szentírásstudomány, a dogmatika, az egyházjog, a liturgia, a művészetek és a természettudomány fogalmairól szerezhetünk ismereteket.

Jóval több külföldi példa létezik. Ezek közül azonban csak kettőt ismertetek. *The catholic who's who* (London, 1990), továbbá az *Enziklopädie des Islam*, amely az iszlám népek nevezetes személyiségeire vonatkozóan a legjobb életrajzi forrás. „*Alapos, megbízható enciklopédia, bőséges bibliográfiai utalásokkal. Pótkötetei folyamatosan jelennek meg. Angol nyelvű kiadása is van.*”³⁶

Retrospektív biográfiák

A legjelentősebb visszatekintő életrajzi lexikon a londoni Black kiadó által megjelentetett *Who was who?* A kiadvány a kiadó 1849 óta megjelenő *Who's who* időközben elhunyt személyek életrajzi adatait foglalja össze, 1897 óta, mintegy tízéves időközönként.

Hazaiak közül legjobb, a fotókkal illusztrált *Új magyar életrajzi lexikon I-VI*. Előzményének a Kenyeres Ágnes-féle 3 kötetes Magyar Életrajzi Lexikont (Budapest, 1967-1981) és pótkötetét (Budapest, 1994) tekinthetjük. A magyarság ezeréves államiságának apropója kapcsán jelentették meg ezt a hatkötetes kiadványt. Az első öt kötet (2001-2004) kiadója a Magyar Könyvklub, a hatodiké (2007) a Helikon Kiadó. A lexikon a főszerkesztő, Markó László szavaival élve: „*bemutatja azokat a személyeket, akik a gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális, műszaki és sportélet területén az elmúlt több mint ezer évben megörökítésre méltót alkottak, vagy valamilyen módon hozzájárultak a magyarság sorsának alakulásához. Az ÚMÉL a valamilyen szempontból jelentős, 2000. december 31. előtt elhunyt személyek életrajzát tartalmazza. ... a „ki kicsodáktól” eltérően – kizárólag már nem élő személyek életrajzi adatait... A hat kötet mintegy 20 ezer személy már lezárult életpályáját összegzi. ...Kiadványunk... életrajzi lexikon, ezért a benne szereplők munkásságáról csak rövid tájékoztatást adunk, s nem megyünk bele annak részletező bemutatásába. ... Az életrajzok megírásakor az emberileg lehetséges legteljesebb objektivitásra törekedtünk.*

³⁶ SZENTMIHÁLYI János – VÉRTESY Miklós: Útmutató a tudományos munka magyar és nemzetközi irodalmához. Budapest, Gondolat, 1963. p. 33.

Éppen ezért egyetlen személy bemutatásakor sem használunk minősítő jelzőket, az illető ilyen-olyan besorolására alkalmas kitételeket. Azt tartjuk ugyanis, hogy az életpálya tények alapján való megismertetése a fontos, s az életrajzi adatok ismeretében mindenki maga formálhatja meg véleményét az egyes személyiségekről.”³⁷

A szakterületi visszatekintő életrajzi lexikonok igen változatos képet mutatnak. Két példa közülük: Kelecsényi Gábor: *Múltunk neves könyvgyűjtői* (Budapest, 1988), Jantsits Gabriella: *Magyar orvosok arcképei* (Budapest, 1990).

A területi visszatekintő biográfiák száma hazánkban, az utóbbi 10-15 évben jelentős mértékben megnőtt. Többük részletes ismertetésétől eltekintek. Győr-Moson-Sopron megyében 1999 és 2006 között 8 életrajzi lexikon és adattár jelent meg, melyek szerkesztési sajátosságait Mennyeiné Várszegi Judit összegezte.³⁸

Kernné Magda Irén munkája *Híres paksi elődeink. Életrajzi gyűjtemény* (Paks, 2009) címen 165 paksi vagy Pakshoz kötődő, lezárt életművel rendelkező személy biográfiáját ismerteti.³⁹ Munkájában nem csak egyes személyek, hanem családok is helyet kaptak. Például a királydaróczi Daróczyak, a Kovács Sebestyén család, a Paksi család. A kötetben bemutatott személyek arcképének, az egyes családok címerének leőhelyét az Arcképek jegyzéke, a szerző által használt általános szokásoknak megfelelő rövidítéseket a Rövidítések és a felhasznált irodalom jegyzéke tartalmazza.

Korra vonatkozó biográfiák: *Ki kicsoda a történelemben?* (Budapest, 1990), Mezey László Miklós-Pobori Ágnes: *20 történelmi arckép a 20. század magyar történelméből* (Budapest, 1991).

Visszatekintő vallási biográfia: Meszlényi Antal: *A magyar hercegprímások arcképsorozata 1707-1945* (Budapest, 1970), Joseph Walk: *Kurzbiographien zur Geschichte der Juden 1918-1945* (München, 1988).

Biobibliográfiák

Magyarországon eddig egy klasszikus értelemben vett biobibliográfia jelent meg, *Magyar írók élete és munkái* címmel. A hazai életrajzi lexikonok máig utolérhetetlen alapművét azonban egy évszázad használata után szerzője határozott névelővel ellátott

³⁷ Új magyar életrajzi lexikon. I. A-Cs. Főszerk Markó László. Budapest, Magyar Könyvklub, 2001. p. 5.

³⁸ MENNYEINÉ VÁRSZEGI Judit: Helyi életrajzi lexikonok, adattárak szerkesztésének sajátosságai. In: Szolgáltatás – használó – könyvtáros. Paradigmaváltás a könyvtárak helyismereti munkájában?! A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete 15. Országos Konferenciája. Győr, 2008. július 9-11. Győr, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, 2009. p. 99-109.

³⁹ KERNNÉ MAGDA Irén: *Híres paksi elődeink. Életrajzi gyűjtemény*. Paks, Pákolitz István Városi Könyvtár, 2009.

vezetéknevén emlegetjük. A 14 vaskos kötetet Szinnyei József (1830-1913) bibliográfus állította össze (Budapest, 1891-1914, reprint: Budapest, 1980-1981). A kötetek 29553 magyar író életrajzi és bibliográfiai adatait tartalmazzák. „Az író fogalmát nagyon tágan értelmezte. Írónak tekintett minden olyan – 1900-ig élt – magyar anyanyelvű, vagy Magyarországon született idegen nyelven író személyt, akinek valamilyen írásműve nyomtatásban megjelent, vagy kézírata fennmaradt. A leírás az író életrajzával kezdődik, ezt követi az író önállóan megjelent műveinek időrendi közlése, majd a tanulmányok, cikkek bibliográfiai adatai. Feltünteteti az író arcképének leőhelyét is. A szócikk az íróról megjelent cikkek, tanulmányok felsorolásával zárul. Szinnyei életrajzai rövidek, tárgyilagosak és pontosak. Munkája mindmáig tökéletes...”⁴⁰

Szinnyei művét ugyanezzel a címmel és belső tagolással a jeles bibliográfus, irodalom- és könyvtörténész, akadémikus Gulyás Pál (1881-1963) folytatta, de csak az A-Dz betűig terjedő első hat kötet jelent meg (Budapest, 1939-1944). A lexikon alapjául szolgáló gyakran kézírásos, rossz alapanyagú, másodlagosan felhasznált papírdarabokra írt cédulanyag az MTA Könyvtára Kézirattárába került.⁴¹ 1990-2002 között Viczián János sajtó alá rendezte E-től Ö betűig a cédulákat, az áttekinthetőség és a helytakarékoság szempontjából egyszerűsítette Gulyás formarendjét, egységes központosítást alkalmazott a szócikkek összeállításakor.⁴² A Gulyás-féle anyag iránt állandó igény van, a cédulák azonban rendkívül nehezen kezelhetők és nagyon rossz állapotban vannak. Restauráltatásuk óriási összeget emésztene föl, kezelésüket viszont nem könnyítené meg. Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium „24. óra – Kulturális kincseink digitalizálása” címen kiírt nyertes pályázata segítségével állagvédelmi okból a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye 2004-ben digitalizálta és az internetre feltéve a széles nagyközönség számára hozzáférhetővé tette a hiányzó P-Zs betűk céduláit. A virtuális cédulatar elérhető az alábbi linken: <http://gulyaspal.mtak.hu/>

Leggyakrabban a különböző tudományos intézetek adnak közre biobibliográfiákat, bár az életrajzi megközelítés ezeknél igen szűkszavú, inkább azt próbálják reprezentálni: ki mit írt. Az anyag elrendezése lehet betűrendes, így a benne szereplő személyek betűrendben szerepelnek, nevük, adataik után a publikációkkal. Ilyen pl. Gyárfás Ágnes-Czier Zsuzsa:

⁴⁰ SZABÓ Sándor: Általános tájékoztatás II. A nemzeti bibliográfia. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989. p. 79-80.

⁴¹ VICZIÁN János: Adatbank – kamatok nélkül? (Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái c. művének kézírata az MTA Könyvtárában) = Magyar Könyvszemle, 97. évf. 1981. 4. sz. p. 337-345. A hozzáférés módja: http://epa.oszk.hu/00000/00021/00314/pdf/MKSZ_EPA00021_1981_97_04_317-345.pdf#page=21 (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (PDF dokumentum)

⁴² NAGY Csaba: i. m. p. 226. (Gulyás munkájának reális értékelését adja VICZIÁN János: Előszó. In: Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. Új sorozat, VII. kötet. Budapest, MTA Irodalomtudományi Intézete és MTA Könyvtára és Petőfi Irodalmi Múzeum, 1990. p. I-XVI.)

Borsodi orvosok bio-bibliográfiája II. 1967-1973 (Miskolc, 1974), lehet még intézet szerinti, amelyben egy-egy intézmény dolgozóinak publikációi intézetek, tanszékek, osztályok stb. szerint csoportosítva szerepelnek, azon belül pedig betűrendben, pl. *Az NME oktatóinak szakirodalmi munkássága 1949-1974* (Miskolc, 1975). Előbbi két esetben az egyes szerzők műveinek csoportosítása többféle módon, forma szerinti (pl. külön könyvek, külön tanulmányok), időrendben stb. történhet. További lehetőség, bár ritkán alkalmazott megoldás a többszerzős művek esetében a művek első szerzőjének betűrendjébe szereplő publikációk felsorolása pl. *Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem szakirodalmi munkássága az 1986. évben* (Szeged, 1988).

Az életrajzi megközelítés egyéb lehetőségei

Lehetséges források az előző fejezetekben felsorolt főként nyomtatott formájú életrajzgyűjteményeken kívül további életrajzi adatok összegyűjtéséhez az egyetlen személyről készült életrajzi monográfiák, továbbá a helyi, országos vagy szaklapokban megjelent cikkek, tanulmányok, interjúk, születésnap-i köszöntők, gyászjelentések, nekrológok. Legtöbbször ezek a könyvtárakban találhatóak meg.

A levéltárak számtalan kiapadhatatlan életrajzi kútforrásai, itt találhatóak meg az anyakönyvek (születési, házasságkötési, halálozási) másodpéldányai, iskolai matrikulák, de a különböző szakterületekről, intézményekről is bővebb, primer információhoz juthatunk. Az egyházi, valamint a szakmai levéltárak is jelentős életrajzi kutatóhelyek. További fontos (gyakran egyedüli) lehetőség az életút feltárására a személyes interjú (oral history) készítése az özvegyekkel vagy egykori kollégákkal, pálya- és/vagy kortársakkal, szomszédokkal. A temetői jegyzékek, gyászjelentések is segíthetnek bennünket kutatómunkánk során.

A kurrens lexikonokban szereplő személyek halálozási adatainak figyelése és szakszerű rögzítése egy időben a könyvtáros munkaköréhez tartozott. Lexikonpótlások készültek, amelyekben közölték az elhunytak nevét, a halál helyszínét és pontos idejét, év, hónap, nap feltüntetésével. Ezek alapján könnyen került bejegyzésre tollal az adott személyről szóló szócikkhez a halálozási adatok. Célszerű életrajzi kutatásunk során folyamatosan figyelemmel kísérni a helyi lapok nekrológjait, továbbá a gyászjelentéseket. Adatbázisba építve, bármikor visszakereshetjük az akár évtizedekkel ezelőtt elhunytakat is. Az életrajzi adatgyűjteménynek így eligazító, korrigáló és egyben új információt közlő felhasználási területet biztosíthatunk. Napjainkban fontos szerepet kapnak a nem nyomtatott formák, elsősorban az online adatbázisok.

Online gyűjtés

Egy életrajzi adat megkeresése ma már az internetes keresők világában a másodpercek törtrésze alatt lehetséges. Az ilyen keresés olyan összefüggések, adatszoportok megtalálására ad lehetőséget, amelyek talán a lexikonok készítőinek sem jutnának eszükbe. A számítástechnika térhódításának köszönhetően ma már lehetséges a meghatározott szempontú, szisztematikus adatgyűjtések általi megfelelő adattárolás, az adatok kívánt csoportosítása, a különböző lekérdezések, az adatbázis folyamatos, akár naprakész frissítése. Mivel a korszerű számítógépek nem képesek az életrajzi adatok meghatározott szempontú összegyűjtésére, a szócikkeknek az előállítás, megírása továbbra is a lexikoníróra, szerkesztőre, helyismereti-tájékoztató könyvtárosra, helytörténeti kutatóra vár.

Az internet egyik legfőbb lényege, hogy a családi kapcsolatokat felderíthetjük általa. Pl. a *Miskolci életrajzi lexikon*ban benne van Heilprin Mihály (1823-1888) hebraista, szerkesztő, aki 1856-ban az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le családjával. Fia, a miskolci születésű történész, Louis Heilprin (1851-1912) szüleivel együtt távozott az országból. Heilprin Mihály veje, Gustav Pollak könyvet írt apósáról és annak családjáról, melyet New Yorkban, több mint száz éve, 1912-ben jelentetett meg. Az internet segítségével azonban feltérképezhető, nyomon követhető a család további sorsának alakulása, amerikai élete, mert az interneten elérhető a Pollak családfa.

Életrajzi gyűjtemények összeállítása hosszú távú, a kulturális életre ösztönző hatású feladatot jelent. Az életrajzi lexikon csak egyszeri produktum ugyan, de távlatokban segítheti és ösztönözheti egy-egy település vagy régió művelődésügyét. Az 1990-es évek végén, a számítógépek elterjedése idején fogalmazódott meg a könyvtárak vezetésében az a törekvés, hogy addigi, több évtizedes bibliográfiai munkát számítógépes adatbázisok formájában hozzák létre és tegyék közzé. Több városban is jelentős adatbázisok jöttek így létre, amelyek hatékony alapjai lehetnek a helytörténeti kutatásnak és talán egy-egy helyi biográfiai kötetnek is. További segítséget jelenthetnek életrajzíróknak azok a térítésmentesen, online elérhető, életrajzi adatbázisok is, amelyek közül most néhányat elérhetőségükkel együtt, alaposabban ismertetünk.

Fejér Megyei Életrajzi Lexikon

Az adatbázis alapjául a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár helyismereti részlegében több évtizede épülő cédula-katalógus szolgált, amely több mint 10 ezer, valamilyen módon Fejér megyéhez kötődő személyről tartalmaz adatokat. Az adattárban

szerepelnek mindazok, akik a megye területén születtek, haltak meg, vagy életük során Fejér megyében dolgoztak, alkottak. 500 szócikk készült el, így a lexikon csak nagyon hiányosan, és aránytalanul mutatja be a régvolt idők nevezetes Fejér megyei személyiségeit. A nevek kiválasztásakor elsődleges szempont volt a megbízó Fejér Megyei Önkormányzat előd-intézménye, Fejér vármegye főispánjainak, alispánjainak bemutatása, a nagyobb közigazgatási egységek irányítóinak, a főszolgabírók, szolgabírók életének feldolgozása, de az összeállítás bemutatja azok életét is, akik Fejér megye valamelyik kitüntetését, díját kapták meg munkásságuk elismeréseként. Az adatbázisban helyet kaptak még azok a személyek is, akiknek nevét napjainkban a megye területén valamilyen közintézmény őrzi, de a legnagyobb múltú kulturális intézmények legjelesebb képviselőiről is igyekeztek megemlékezni. Az összeállításban a betűrendes mutató alapján, illetve szabadszöveges keresés lehetséges.

Forrás elérhetősége: <http://old.vmmk.hu/fejerlex/fejerlexikon.htm>

Kemenesaljai Életrajzi Lexikon

Az összeállítás egy „digitális panteon”, amely a régió helytörténészei és könyvtárosai munkájának eredményeként olvasható a könyvtár honlapján. Az összeállítók célja egyrészt az volt, hogy a térség tiszteletre méltó személyiségeinek emléket állítsanak, másrészt erősítsék az itt élők kötődését a tájegységhez. Az adatbázis folyamatosan bővül. Jelen állapotában közel 90 helyi, Kemenesaljáról induló, vagy e tájon „keresztülhaladó” személyiség pályaképe rajzolódik ki a szócikkekben, melyek gazdagok hiperhivatkozásokban, így tovább árnyalják az adott személy életművét. Az adatbázis része a foglalkozások mutatója, a betűrendes névmutató és Kemenesalja helyneveinek mutatója, az egyes településekhez kötődő nevekkel, valamint a legújabb szócikkek mutatója.

Forrás elérhetősége:

http://www.cellbibl.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=24&Itemid=109

Keszthelyi Életrajzi Lexikon

Az online lexikonban 800 olyan neves személy életrajzát gyűjtötték egybe a szerkesztők, akik Keszthely városában éltek, alkotottak, tevékenykedtek, vagy hivatalt viseltek. Az adatgyűjtés 2010. március 31-én zárult. A honlapon olvasható adatok nagy része megjelent már más forrásokban: kötetekben, tanulmányokban, cikkekben, vagy online módon. A művek címeit, földrajzi és egyéb neveket, kifejezéseket, valamint forrásmunkákat a korabeli szóhasználat alapján és helyesírással szerepelnek a szócikkekben. Az életrajzi

adatokat, lehetőség szerint, fényképek egészítik ki. A lexikonban a keresés alfabetikusan lehetséges.

Forrás elérhetősége: <http://www.fgyvk.hu/eletrajzilexikon/>

Magyar Életrajzi Lexikon

A gyűjtemény mintegy 20 ezer szócikket tartalmaz, közel harminc év kutatómunkájának az eredménye, amelyben több száz munkatárs vett részt. A lexikon azoknak a személyeknek az életrajzát mutatja be, akik emlékezetes nyomot hagytak a magyar történelem alakulásában, a politikai, tudományos, gazdasági és kulturális életben, a művészetek vagy a sport területén – akár mint híres, akár mint hírhedt – ma már nem élő – emberek. Ez a gyűjtemény volt az első hazai kísérlet egy általános, a magyarság teljes történetét átfogó életrajzi lexikon megteremtésére. Az utolsó kötet adatgyűjtése 1990-ben fejeződött be. A lexikon 1994-ig négy kötetben jelent meg az Akadémiai Kiadónál. A mű eredeti megjelenése óta lehetőség nyílt több életrajz újrafogalmazására, további életrajzok felvételére, az adatok és bibliográfiák kiegészítésére. Az online megjelenés lehetővé teszi a teljes szövegű keresést.

Forrás elérhetősége: <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/eletrajz/html/>

Moson Megyei Életrajzi Lexikon

A Moson Megyei Életrajzi Lexikon internetes változata a Huszár Gál Városi Könyvtár által 2006-ban kiadott hasonló című könyvön alapul. Abban 546 életrajz szerepelt, azoknak a 2005. december 31-ig elhunyt személyeknek az életútja, akik a mindenkori Moson megye és utódterületeinek (mosonmagyaróvári járás illetve kistérség, Mosonmagyaróvár és környéke) területén születtek, vagy huzamosabb ideig itt tevékenykedtek s az élet bármely területén jelentőset alkottak vagy hatással voltak a helyi eseményekre. Az adatbázisban személynevekre, földrajzi helyekre, foglalkozásokra, valamint a lexikoni szócikkekben kereshetünk. A szerkesztők (Kimlei Péter és Tuba László) azóta is bővítik az életrajzok sorát olyan személyek életútjával, akik megfelelnek a lexikonba kerülés követelményeinek és folyamatosan javítják a szócikkekben előforduló hibákat is.

Forrás elérhetősége: <http://mmel.nansoft.hu/>

Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon

1998-ban a Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlése által az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc 150. évfordulója alkalmából több mint 1900 személy adatsorait

és 445 személy arcképét tartalmazó kötet jelent meg. A hasonló című összeállítás online változata alatt 2500-nál több életrajzi adatsor és 1300-nál több fotó található meg napjainkban. Mind a nyomtatott, mind az elektronikus változat előzménye és forrása számtalan, a térségben folytatott biográfiai kutatás és gyűjtés. Az adatbázis anyaga azokra a személyekre terjedt ki, akik életükkel vagy annak meghatározó szakaszával, tevékenységükkel és alkotásaikkal (függetlenül attól, hogy az alkotás szellemi vagy anyagi jellegű produktum) kötődtek a jelenlegi Veszprém megye közigazgatási határain belül lévő tájegységekhez és településekhez. Akik itt születtek, itt vagy másutt alkottak, itt haltak meg és itt vagy másutt vannak eltemetve, a maguk korában jelentősnek ítélt munkásságukkal kötődnek ide. A lexikon csak befejezett, végleg lezárult életpályákat mutat be. Időben az államalapításig nyúlik vissza. Az adatbázis frissítése folyamatos.

Forrás elérhetősége: <http://helyismeret.ekmk.hu/lexikon/lexikon.php>

Veszprém Megyei Kortárs Életrajzi Lexikon

A millenniumi évfordulóhoz kapcsolódóan 2001 őszén, két kötetben jelent meg, amelyben a megyéhez kötődő, 2208 élő és 85 elhunyt személy adatai találhatóak. A Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon és a Veszprém Megyei Kortárs Életrajzi Lexikon adatgyűjtésének lezárása (1997-2001) közötti időben elhunyt 85 személy életrajzát a nyomtatott kötet függelékében közölték, az online verzióban pedig az életrajzi lexikonba csoportosították át azokéval együtt, akiknek elhalálzásáról a könyvek megjelenése óta szereztek tudomást. A kortárs személyeket tartalmazó kétkötetes könyv megjelenése óta csak mintegy tucat személy adataival bővült. A szerkesztők a könyvben szereplők adatlapjait - a javításokkal, kiegészítésekkel és a fényképekkel együtt - rendezett állapotban a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtárban helyezték el. Az adatbázisban betűrendes mutató segíti a tájékozódást, és szabadszavas keresést is indíthatunk.

Forrás elérhetősége: <http://helyismeret.ekmk.hu/lexikon/kortars.php?menu=2>

Bács-Kiskun megyei történelmi és kegyeleti emlékhelyek

A Bács-Kiskun Megyei Tanács VB. Művelődési Osztálya 1989-ben adatgyűjtést végeztetett a megye településein fellelhető jeles személyek és események történelmi és kegyeleti emlékhelyeiről. Az adatlapot és a gyűjtés szempontjait Simon Magdolna és Kozmácsné Fogarasi Zsuzsanna állította össze. A gyűjtőlapokat és a kapcsolódó fotókat a Katona József Könyvtárnak adta át a megrendelő megőrzésre és feldolgozásra, ezért a könyvtár célja nem lehetett más, mint a gyűjtőlapok tartalmának szolgáltatása és archiválása,

ezért az adatlapok híven tükrözik az adatfelvevők teljes szövegét. A rendszerváltozás előtti év - ma már történeti kor - megörökített szobrai és emléktáblái közül sok már nem látható - megsemmisült az elmúlt években - ezért különösen értékesek az adatlapokon rögzített objektumok a helytörténeti kutatással foglalkozók és a téma iránt érdeklődők számára. Az adatbázisban emlékmű típusra (domborműtől szoborcsoportig), településre, képzőművészre és személyre lehet keresni.

Forrás elérhetősége: <http://www.bacstudastar.hu/emlekhelyek>

Családtörténeti bibliográfia

A Vas Megyei Levéltár honlapján olvasható az a betűrendes összeállítás, amely a Vas megyei családok története, illetve a családfakutatás iránt érdeklődőnek nyújt segítséget.

Forrás elérhetősége: http://www.vaml.hu/Segedletek/Csaladtorteneti_bibliografia.html

Dunakeszi, Fót, Göd, Mogyoród kistérségi kortárs alkotók adatbázisa

Számos amatőr művész mellett egyre többen vannak olyanok is, akik hivatásuknak tekintik az alkotást. Az összeállítás az ő bemutatásukra vállalkozik. Az adatbázisban bemutatásra kerül összesen 100, a kistérségben (Dunakeszin, Gödön, Fóton, Mogyoródon) élő író, költő, valamint képzőművész. Az adatbázisban a művészek életrajzán és elérhetőségén kívül műveik is felsorolásra kerülnek.

Forrás elérhetősége: <http://www.dkvk.hu/index.php?page=alkotok&idje=99>

Életrajzi indexek

Az életrajzi gyűjtemények készítésének első lépése olyan index létrehozása, amely feltérképezi, hogy a településen hány lexikon, illetve életrajzi forrás jelent meg, ugyanakkor mutatót is képez ezek használatához. Angolszász és német nyelvterületen nem ismeretlen e műfaj, hazánkban azonban meglehetősen új keletű forrás.

Az interneten elérhető indexek közül kiemelkedő jelentősége van az *Union List of Artist Names browser*-nek. Ez egy olyan segédlet, amely kizárólag az azonos nevű személyek egymástól való megkülönböztetését segíti elő úgy, hogy minden esetben közli a születés, néhány esetben pedig a halálozás évét is.

Az index feladata az eligazítás a források között, vagyis annak jelzése, hogy egy-egy személyről melyik kiadványban található szócikk, illetve alapvető fontosságú életrajzi adat. Az index forrásai az önálló köteteken túl a rejtett adattárak is, melyekben a tanulmányok végi

források is feldolgozásra kerülnek. Ahhoz azonban, hogy egy-egy nemzet életrajzi forrásait meg tudjuk ismerni, szükségünk van az e forrásokat feltáró bibliográfiára is. Kégli Ferenc munkája ehhez nyújt jelentős és nagyszerű segítséget.⁴³

Ki szerepeljen és ki nem a gyűjteményben, avagy a helyi személy fogalma

Az életrajzi gyűjteményben az ún. helyi személyek szerepeljenek. Gyakran nehéz eldönteni, ki tekinthető helyinek. Bényei Miklós megfogalmazása szerint: „*Tágan értelmezve bárki, akinek valami köze volt vagy van az adott helyhez. Valójában csak az, aki valamely szempontból (teljesítménye, rangja, stb. révén) kiemelkedő, nevezetes, a nyilvánosság előtt ismertté vált személyiség: pl. tudós, művész, író, sportoló, közéleti méltóság, közigazgatási tisztviselő, politikus, gazdasági vezető, sikeres üzletember, jeles pedagógus, könyvtáros, lelkész, orvos. Köztük lehetnek országos, sőt nemzetközi nagyságok és csak helyi, regionális jelentőségű egyének.*”⁴⁴

Következő lépésünk a választási kritériumok megállapítása. Helyi személynek tekinthetjük,

- aki az adott településen született,
- aki ugyan nem az adott településen született, de ott élt és alkotott általában 5 éven át. Ennél azonban rövidebb időintervallumot is megadhatunk, lehetnek egyéni kivételek, ha az illető teszem azt kevesebb idő alatt alkotott a településen valami jelentőset (Pl. a *Miskolci életrajzi lexikon*ból Miskolci Csulyak István (1575-1645) református egyházi író, akit 1612 és 1616 között befogadott Miskolc és lelkészként jelentős tevékenységet fejtett ki a városban.)
- aki adott településen született, azt mindenképpen helyi személynek tartjuk, még ha akár gyermekkorában elkerült is onnan (Pl. a *Miskolci életrajzi lexikon*ból Pressburger Imre (1908-1988) forgatókönyvíró, rendező, producer, akinek szülőhelyén, a Szentpéteri kapui családi ház bejáratánál emléktábla található.)
- aki adott településen halt meg, de élete során soha nem kötődött a településhez, NEM tekintjük helyi személynek (Pl. Mészáros Kálmán (1894-1971) orvos, Afrika-kutató, vadász, akit bevittek a miskolci megyei kórházba, mert beteg volt, és ott halt meg.)

Az életrajzi összeállítások legtöbbször a helyben élő és dolgozó, a honismeret és a helytörténet sokféle területén tevékenykedő személyek munkásságát és pályafutását

⁴³ KÉGLI Ferenc: Életrajzi források a helyismereti tájékoztatáshoz. Regionális és lokális életrajzgyűjtemények válogatott, annotált bibliográfiája. Budapest, Könyvtári Intézet, 2005.

⁴⁴ BÉNYEI Miklós: Helyismeret, helytörténet. Felsőoktatási jegyzet. Eger, Líceum Kiadó, 2008. p. 14.

tartalmazza. Az életrajzíró döntése, hogy kik szerepelnek az adatgyűjteményben, milyen szempontokat vesz figyelembe a kiválogatás során, módjában áll a névsort rövidíteni, saját nézeteit, ízlését vagy politikai állásfoglalását szerkesztői szintre emelni. Üdvözítő, ha a bemutatott személyek között helyet kapnak azok is, akiknek több évtizedes munkája nélkülözött bármiféle publicitást vagy elismerést. A lexikonok a pusztán számbevételeken túl további honismereti-helytörténeti kutatások segítői és elősegítői lehetnek, mert az egyes életpályák rövid bemutatása után a legfontosabb publikált vagy kéziratban lévő munkákat is felsorolják. A további kiadásokban általában azok a személyek szerepelnek, akik valamilyen ok miatt az előző(ek)ből kimaradnak.

Életrajzi szócikk tartalma, formai felépítése

Az életrajzi szócikk szerkezete a következő:

Eredeti név.

Névváltozat.

Születési és halálozási adatok (lehetőség szerint év, hónap, nap megjelölésével).

Foglalkozás.

Iskolák, tanulmányok.

Pályái bő adatokkal, tárgyilagos hangnemben, amelyben azért a személyiség karaktere megvilágítást nyer.

Emlékezete, kultusza.

Portré, ennek hiányában jellemző illusztráció (szülőház, könyvének borítója, műalkotása, síremléke, stb.).

Helyi szempontból domináns, válogatott mű és/vagy irodalomjegyzék.

Források, a szócikk megírásához felhasznált irodalom.

Külső hivatkozások internetes tartalmakra.

Tárgyszavak, linkek a könyvtár OPAC-jához.

Egy életrajzi szócikknek elsőként az elfogadott névalakot, továbbá a névvariánsokat kell tartalmaznia, illetve a név egyéb tartozékait is fel kell tüntetnünk ugyanitt. Az eltérő végződésű vezetéknév esetén meg kell elégednünk azzal a névalakkal, amelyet az illető leggyakrabban, illetve utoljára használt, a többitől pedig utalnunk kell. A pontos névforma megtalálásához sokszor a születési anyakönyvek sem nyújtanak egyértelmű és biztos segítséget. További nehézséget okoz a helyes utónév meghatározása is, különösen a szerzeteseknél vagy a zsidó vallásúaknál. A beöltözött szerzetesek szerzetbeli utóneve

beékelődik a vezetéknev és az anyakönyvezett utónév közé. A szerzetből való kilépés esetén a szerzetesi név eltűnik, helyébe pedig a korábban nem ismert anyakönyvezett utónév lép. A zsidók esetében ügyelnünk kell arra, hogy többségüknek nem volt családneve, annak felvételét csak II. József 1780-as rendelete tette kötelezővé számukra, ugyanakkor az sem ritka, hogy a születési anyakönyvben szereplő utónevük eltér a közéletben használttól. Ráadásul anyakönyvezésük a keresztényekénél jóval később, 1851-ben indult csak meg.⁴⁵

Ha tudomásunk van róla, feltétlenül szerepeltetnünk kell az illető névvariánsok sorát, kerek zárójelben a névváltoztatás előtti név a változtatás dátumával. Szintén a névalak része, ezért itt kell feltüntetni a nemesi előnevet és a főnemesi rangot is, hiszen az azonos nevű személyek olykor csak ezek alapján különböztethetők meg egymástól.

A szócikk szerzőjének azt is el kell döntenie, hogy a nőket leánykori nevükön vagy pedig asszonynevükön szerepelteti-e összeállításában. Szinnyi József és Gulyás Pál nyomán bevett szokás, hogy a besorolást leánykori néven végezzük el, az asszonynévre pedig utalunk, mert csakis így tudjuk elérni, hogy a többszöri házasságok révén megváltozott nevű személy azonosítható legyen. „*Maga Gulyás e névváltozásokat hét típusba sorolta: 1. A szerző teljesen mellőzi férje nevét, és továbbra is leánykori néven ír (Ferenczi Sári). 2. A leánykori név elé illeszti férje vezetéknevének kezdőbetűjét (P. Gulácsy Irén). 3. A férj vezetéknevét használja leánykori neve előtt (Dobosi Pécsi Mária). 4. A férj vezetéknevét -né-ragos formában helyezi leánykori vezetékneve elé (Beniczkyé Bajza Lenke). 5. Leánykori vezetéknevét a férj vezetéknevével helyettesíti (Altai Margit). 6. Teljes leánykori neve elé kiteszi a férj vezeték- és utónevét. 7. Kizárólag férje vezeték- és utónevét használja -né-ragos formában (Rudnay Józsefné).*”⁴⁶ Ettől a szabálytól csak akkor térhetünk el, ha az érintett nem közli a leánykori nevét, és azt más forrásból sem tudjuk megállapítani, továbbá ha asszonynéven lett ismert. Pl. az 1970-es években híres televíziós szakács-műsorvezetője volt Pelle Józsefné (1919-1998), aki számtalan könyvet is így – férjezett nevén – írt e témában. Ellenben Farkas Gizella (1925-1996) világbajnok asztaliteniszezőnek három férje neve volt, de sport sikereit azonban leánykori nevén érte el. Így marad a szócikkben az eredeti neve és ebben az esetben nem szükséges feltüntetni a névvariánsait és utalót sem szükséges hozzájuk készítenünk. Ehhez hasonlóan vagyunk a névmagyarításoknál is. Kerek zárójelben jelezzük, hogy milyen néven született, mi volt a személy eredeti neve korábban és mellette feltüntetjük az évszámot is, hogy mikortól vagy meddig viselte, használta a módosított névalakot.

⁴⁵ NAGY Csaba: i. m. p. 234-235.

⁴⁶ NAGY Csaba: i. m. p. 235.

2004. január 1-jétől megváltoztak a házassági nevekre vonatkozó előírások. Munkánk során érdemes ennek is fokozott figyelmet szentelnünk. A lehetőségeket a Kiss István és Balogh Mária névvel szemléltetem.

1. Ha a férj megtartja születési családnevét, a feleség a következő névvariánsok közül választhat: Kiss Istvánné – vagyis felveszi a férj teljes családi és utónevét a -né asszonynévképzővel, Kiss Istvánné Balogh Mária - vagyis felveszi a férj teljes családi és utónevét a -né asszonynévképzővel, egyszersmind megtartja a teljes születési nevét, Kissné Balogh Mária - vagyis felveszi a férj családnevét a -né asszonynévképzővel, és ehhez teszi hozzá teljes születési nevét, Balogh Mária - vagyis megtartja eredeti születési nevét, Kiss Mária - vagyis felveszi a férj teljes családnevét képző nélkül, és ehhez teszi hozzá utónevét, Kiss-Balogh Mária vagy Balogh-Kiss Mária - vagyis kötőjellel összekapcsolja a férj családnevét és a saját születési családnevét a kívánt sorrendben, és ehhez teszi hozzá utónevét,

2. A férj felveszi a feleség családnevét, a feleség pedig megtartja teljes születési nevét, tehát: Balogh István és Balogh Mária. Arra nincsen lehetőség, hogy a férj felvegye a feleség, a feleség pedig a férj családnevét, tehát a Balogh István és Kiss Mária nevet nem használhatják.

3. A férj és a feleség egyaránt viselheti a kötőjellel összekapcsolt két családi nevet, ugyanabban a sorrendben: Kiss-Balogh István és Kiss-Balogh Mária vagy Balogh-Kiss István és Balogh-Kiss Mária.

Nem hivatalos használatban leggyakoribb a férj családnevének betűjeles rövidítése: K. Balogh Mária a Kissné Balogh Mária helyett. Szócikkünknel az illető eredeti nevét írjuk le.

Ugyancsak a lexikoni személy egyértelmű azonosítását szolgálja a születési és a halálozási adatok részletes felsorolása. Az adatelemek jó elkülönítése érdekében ajánlatos a születési és halálozási adatsort zárójelbe illeszteni. E téren megoldhatatlannak tűnő problémaként szokott jelentkezni, hogy az adott település ma már nem létezik, vagy nem azon a néven létezik, vagy egyszerűen beolvadt, illetve összevonásra került egy nagyobb településsel és annak egy része, kerülete vagy kertvárosa lett. A filológiai hűség jegyében, valamint Szinnyei József és Gulyás Pál nyomán bevett szokás, hogy a születési helyet kizárólag abban a formában adhatjuk meg, ahogy azt a települést az érintett személy születésekor nevezték, függetlenül attól, hogy manapság hogyan hívják. A 19. és 20. század fordulóján tartott közigazgatási reform idején számos település elnevezését változtatták meg, mivel a különböző vármegyékben több azonos nevű helység volt található. A reform éveiben toldalékokkal látták el az elkülönítendő helységneveket, így áttekinthetővé vált az ország településhálózata. A reformon túl számos alkalommal történtek helységösszevonások,

mégpedig egy harmadik néven. Ha valaki történelmietlennek tartja az 1873 előtti Budapest feltüntetését, úgy a többi település-összevonásra is tekintettel kell lennie. A helyszínek megadásakor célszerű jelezni a település jelenkori névalakját is, és ha nem magyarországi településről van szó, akkor az illető ország nevét is fel kell tüntetnünk az azonosíthatóság érdekében.⁴⁷ Természetesen a magyar helyesírás szabályait jelen leírásakor is alkalmazzunk is kell!

Előzőek ismeretében meg kell adnunk, hogy a születési település melyik közigazgatási egységbe tartozott. Tekintettel arra, hogy a vármegyéket 1950-ben alakították át megyékké, ezen időpont előtt születettek esetén az előbbit kell feltüntetnünk. A születési és halálozási dátumokat mindenkor hónap, nap pontossággal kell megadnunk. Ha a források a születés napjaként a keresztelés dátumát, illetve ha a halálozás helyett csak a temetés időpontját közlik, e tényt mindenképpen jelezni kell. Ha az illető már nem él, a halálozási hely, év, hónap, nap kerek zárójelbe kerül, a születési adatoktól (hely, vármegye, év, hónap, nap) „-” jellel elválasztva.⁴⁸

A következő adatsor a foglalkozásokat tünteti fel, akkora számban, amely egyértelműen leírja az adott személy pályafutását. Legtöbbször az egyetlen kenyérkereső foglalkozást szokás feltüntetni, azt, amelyet hivatásszerűen űzött, amely által érdemeket, elismerést, hírnevet, kimagasló teljesítményt, sikert ért el az illető. Alapszabály, hogy bármennyi foglalkozással is rendelkezhetett szócikkünk alanya, de háromnál több foglalkozást lehetőleg semmi esetben sem tüntessünk fel nála!

Gulyás Pál műve feltünteti az érintett szüleinek nevét és foglalkozását is. Valószínűleg ezt a származást kutatóira gondolva tette, továbbá azért is, hogy az azonos nevéek még inkább és biztosabban elkülöníthetők legyenek egymástól. Ha tudomásunk van róla, itt érdemes megjegyezni, mennyi testvére volt az illetőnek és önmaga hányadik gyermekként született a családba. Utalni kell - ha léteztek - a neves testvérekre is! Pl. a *Miskolci életrajzi lexikonban* Ferenczi Károly (1877-1944) könyvkereskedő szócikkénél utalást tettünk bátyjára, Ferenczi Sándor (1873-1933) pszichiáterre és fordítva is! Jeles szülőkre, nagyszülőkre szintén utalnunk kell az életrajzi szócikk szerkesztésekor! Pl. a *Miskolci életrajzi lexikonban* Wándza Mihály (1781-1854) színművész, festőművész unokája Váncza Mihály (1859-1918) tanár, újságíró volt, akinek húga pedig Váncza Emma (1863-1943) fényképész.

Az életrajzi adatsorok ezt követően az iskolai végzettségekkel folytatódnak. Elemi, általános iskolától kezdődően, az egyházi neveltetés helyszínein át, a középiskolák és

⁴⁷ LELKES György: Magyar helységnevé-azonosító szótár. Budapest, Argumentum, 2011.

⁴⁸ VICZIÁN János: i. m. p. 471.

felsőfokú oktatási intézményekig bezáróan. Egyházi személyeknél meg kell adnunk felszentelésének helyét és idejét is. Polgári foglalkozásúak esetén meg kell adnunk a legmagasabb iskolai végzettség helyét és évét. Ügyelnünk kell azonban arra, hogy felsőoktatási intézmények nevét a végzés évének megfelelő formában szerepeltessük szócikkünkben. Gyakran elkövetik azt a hibát, hogy adott személynél 1929-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemet adják meg, holott az intézményt ekkor Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemnek hívták. Nem árt tisztázni, hogy 1872 előtt az intézményt Pesti Egyetem néven emlegették, 1872-1921 között Budapesti Tudományegyetem volt a hivatalos elnevezése. 1921-1950 között Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem, 1950 óta pedig Eötvös Loránd Tudományegyetem a neve. A történelmi Magyarország iskolai értesítőinek dzsungele közötti eligazodást jelentősen megkönnyíti a miskolci Lévay József Muzeális Könyvtár *Iskolai értesítők* című katalógusa.⁴⁹ Az 1986-ban megjelent kiadványban névmutató, útmutató és rövidítésjegyzék segíti a tájékozódást, az iskolatörténeti, neveléstörténeti, oktatásügy-történeti és nem utolsósorban életrajzi kutatásokat.

Az érintett személy vallásának ismertetése meghatározó jelentőséggel bír. Az iskolák 1948. június 16-i államosításig a vallás éppúgy hozzá tartozott az egyén neveltetéséhez, mint az iskola. Elsősorban a születési és a halálozási adatok kiegészítéséhez nyújt segítséget, hiszen a polgári anyakönyvezés 1895-ös bevezetése előtt csak egyházi anyakönyvezés létezett. A vallás ismeretében azt is meg lehet állapítani, hogy egy protestáns vagy éppen egy szabadkőműves lapban publikáló személy nem lehetett katolikus, ugyanis 1945 előtt elképzelhetetlen volt, hogy egy hívő katolikus ilyen lapokban közölje írásait.

A leglátványosabb részt írók esetében műveinek felsorolása képviseli. A művek megjelenésük sorrendjében, időrendben követik egymást, olyan címváltozatban, ahogyan először megjelentek. Azonban ügyeljünk arra, hogy nem teljességre törekvő bibliográfiát készítünk, hanem életrajzi szócikket. Ezt érdemes többször is szem előtt tartanunk. Ezért nem kell felsorolnunk az illető személy összes művét, hanem max. 8-10 olyan művet kell csak, amely a legjellemzőbb, legmeghatározóbb a személy munkásságában. Ugyanígy járjunk el a színészeknél, ahol feltüntetjük, mely darabokban, mikor kit alakított a színpadon vagy melyik filmben szerepelt, vált népszerűvé. Szobrászok esetében szintén a legjelentősebb munkákat vesszük számba, elsősorban a közismerteket vagy a köztéren lévőket, vagy azokat, amelyekkel elhíresült. Képzőművészeknél fontos megadnunk az egyéni és csoportos kiállításokat is, melyeken szerepelt alkotásaival.

⁴⁹ Iskolai értesítők. Szerk. Bálint Péterné, Garamvölgyi Ernőné, Kis Józsefné. Miskolc, Miskolci Városi Könyvtár, 1986.

Díjak kérdése. Számos díj, kitüntetés létezik hazánkban, nehéz kiigazodni közöttük. Az életrajzok összeállításakor megkerülhetetlen annak ismerete, hogy élete során ki milyen elismerésben részesült. A Petőfi Irodalmi Múzeum Díjak és Díjazottak című adatbázisa ehhez nyújt szakértő segítséget.⁵⁰ Egy nemzetközi viszonylatban is ritka adatbázist hoztak létre, amelyben az 1945 után kiadott díjakat és díjazottakat veszik számba, továbbá a díjak történetéről, jogszabályi háttereiről és a díjazások mértékéről is információt nyújtanak.

Az életrajzi adatok végén következnek a feltárt adattárak kódjai, amelyeknél jelezniük kell, ha az általunk elfogadott születési adatokhoz képest mást állítanak. Amennyiben a születési vagy a halálozási adatokat utólag, nem életrajzi adattárakból ki tudjuk egészíteni, úgy annak forrását külön jelezniük kell, feltüntetve azt is, hogy az melyik adatelem kiegészítéséül szolgált.

A szócikkek készítésének állandóan vissza-visszatérő egyik legjelentősebb kérdése az értékelés. Lehetséges-e? Szabad-e egyoldalúnak lenni? Mi a helyzet azokkal a politikusokkal, akik elhivatottan gyakorolták foglalkozásukat? Gulyás Pál 1939-ben műve előszavában ezt írta: „Az életrajzok végső szerkesztésének módját két szóban foglalhatom össze: tömörség és tárgyilagosság.”⁵¹ Véleményünk szerint azonban az elfogultság megengedhető, sőt mi több, szükséges is, hogy tömören értékeljük szócikkünk alanyát, mert ez segíti az utókor munkáját, pl. szélsőséges kommunista volt valaki, ld. Berki Mihályné (1905-1995), vagy Rónai Sándor (1892-1965) életrajzi szócikkeit a *Miskolci életrajzi lexikonban*.

Általános alapigazság, hogy a szócikkek készítésekor elengedhetetlen a pontosság, a későbbi tájékoztatás megkönnyítése. A hazai lexikonok tele vannak egymásnak ellentmondó, téves adatokkal, ezért minden esetben jelezniük kell, ha munkánk során hibás, a valóságtól eltérő adatra bukkantunk.⁵² Ezért rendkívül fontos, hogy egy egyetlen életrajzi szócikkhez hasonló munka se elégedjék meg ezek téves voltának jelzésével, hanem igenis állapítsa meg, hogy a szerkesztő jelenlegi – legjobb - tudása szerint melyik állítás tartalmazza, kétséget kizáróan a valósághű információt. Ebben az esetben tudatnunk kell az olvasóval, hogy döntésünket mire alapoztuk, tehát semmiképpen sem elégedhetünk meg szándékunk pusztá közreadásával. Az sem elegendő, ha kijelentjük, hogy számunkra mindenkor a legújabb kézikönyv az autentikus forrás, mert egyedül e munka támaszkodik a legfrissebb kutatási eredményekre. Számtalan példa történt már téves adatok újraközlésére, amelyek tovább növelhetik már létező bizonytalanságainkat, kétségeinket.

⁵⁰ Díjak és Díjazottak – a Petőfi Irodalmi Múzeum adatbázisa. A hozzáférés módja: <http://www.pim.hu/object.3c1a08a0-682d-462e-b038-030bb7cb3da4.ivy> (Letöltés ideje: 2013.05.25.)

⁵¹ VICZIÁN János: i. m. p. 340.

⁵² NAGY Csaba: i. m. p. 230.

Kérdőjelet is csak abban az esetben alkalmazzunk, ha valóban nem feltárható, nem megismerhető életrajzi adatot közlünk. Ha ezt a szükséges információt képtelenség kideríteni. Törekedjünk a teljességre szócikkek készítésekor is, derítsük ki a lehető legtöbb és legpontosabb életrajzi adatot is. Ha kell, az internet segítségével, vagy levéltári kutatómunkával, személyes interjú(k) készítésével, esetleg temetői nyilvántartással.

Nagyon fontos, ezért szerintünk, kötelezővé kellene tenni, hogy a megalkotott szócikkekhez a tartalmi feltárást segítő, megkönnyítő mutatót (index), ahol pedig szükséges utalót is készítsünk. A személyek egyértelmű beazonosításához a névvariánsoknál és az írói álneveknél elengedhetetlen az utaló jelenléte. A mutatók a szövegben való eligazodásunkat könnyítik meg. Nagyobb történeti munkákban – márpedig az életrajzi szócikkek gyűjteménye is az! – több mutató is megtalálható: névmutató, helységnévmutató, valamint tárgymutató. Mindhárom kívánatos, de az első kettő feltétlen. Ma már a számítógép a mutatók készítését is képes elvégezni helyettünk. Nekünk csak az marad, hogy bizonyos hibákat korrigáljunk.⁵³ A mutatókat betűrendbe sorolva készítjük, közben természetesen ügyeljünk a betűrendbe sorolás szabályaira, különösen, ha idegen nevek, kifejezések is szerepelnek a szövegben. A mutatók lehetnek egyszerűek és részletesek is. Az egyszerű mutatóknál csupán a név, illetve tárgy (fogalom) szerepel, mellette az oldalszámokkal, ahol előfordul. A részletes mutatóknál ettől több információt is megadhatunk. A neveknél például zárójelben közölhetjük a születés és a halálozás évét, emellett rövid félmondatban utalhatunk szerepükre is, ami miatt említésre kerültek, például:

Sassy Csaba (1884-1960) miskolci születésű újságíró, író 49, 171, 224.

Végül, de nem utolsó sorban egy jó tanács: Ne dőljünk be a Microsoft Word helyesírás-ellenőrző programjának! Az ismeretlen szavakat (névalakok) pirossal jelöli ugyan nekünk, de mi hátradőlhetünk, ha helyes névalakot rögzítettük. Ha bizonytalanok vagyunk saját helyesírásunkat illetően, nagy hasznát vehetjük az online helyesírási tanácsadó portálnak, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia hozott létre 2012 tavaszán az alábbi elérhetőségi címen: www.helyesiras.mta.hu

Ki kicsoda készítésének módszertana

A ki kicsoda típusú szócikkek összeállítása - a retrospektív életrajzoktól eltérően, ahol a szócikkíró viszonylagos szabad kezet kap a készítésekor, a végleges megformálásakor - meghatározott szempontok figyelembevételével történik. Eltérés csak abban az esetben

⁵³ PEJIN Attila: A helytörténet-kutatás és -írás kézikönyve. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2008. p. 76-77.

lehetséges, ha speciális szempontú, témájú ki kicsodát készítünk. A szócikkek egységes szerkezetet alkotnak, amelyeken belül az egyes adatcsoportok az alábbi sorrendben követik egymást:

Személy neve.

Foglalkozása, beosztása.

Születési adatok (hely, év, hónap, nap).

Szülők.

Gyermekek.

Iskolák, tanulmányok.

Munkahelyek.

Kutatási terület, tevékenység.

Közéleti tevékenység.

Kitüntetések, díjak, elismerések.

Publikációk, műalkotások (legjelentősebbek).

Személyről szóló irodalom.

Szabadidős tevékenység.

Elérhetőségi adatok (lakcím, munkahelyi cím, telefon és e-mail cím).

Legegyszerűbb módszer, ha ezeket az adatokat kérdőív formájában magától az érintettől kérdezzük meg, felkérve a kérdőív kitöltésére. Könyvtárosként csak akkor vállaljuk el a kérdőív kitöltését, ha az illető idős, beteg vagy nagyon csúnya a kézírása.

Készítsünk kérdőívet a kortárs ki kicsoda vagy egy kortárs helyismereti adatbázis számára! Az alábbiakban egy kérdőív legfontosabb sémáját közlöm, amelyben felfedezhetjük azokat az adatokat, amelyekre az életrajzi szócikkek készítésénél a leginkább szükségünk van. Ez lényegében a ki kicsodák készítésének módszertana.

1. A kérdőívet kitöltő személy neve:

Leánykori neve:

Foglalkozása:

Születésének helye:

Születésének ideje (év, hónap, nap):

2. Apja neve:
Foglalkozása:
Anyja neve:
Foglalkozása:
3. Családi állapota:
Házastársa, élettársa neve:
Foglalkozása:
4. Gyermekei keresztnéve, születési éve:
5. Iskolai tanulmányai (évtől évig, iskola neve, helye):
6. Munkahelyei, beosztásai (évtől évig, munkahely neve, helye):
7. Kutatási területe, főbb tevékenysége:
8. Közéleti tevékenysége (társadalmi szervezetekben betöltött szerepe):
9. Kitüntetéseinek neve (év, név):
10. Hobbija, kedvenc időtöltése:
11. Lakcíme (irányítószám, helység, utca, házsám, emelet, ajtó):
Telefon:
E-mail:
Jelenlegi munkahelyének címe (irányítószám, helység, utca, házsám, emelet, ajtó):
12. Fontosabb publikációi, önálló kötetben megjelent munkái, tanulmányai, cikkei (gyűjteményes kötet, folyóirat, hírlap adatai: cím, megjelenés helye, éve, oldalszáma).
A publikációk során használt nevek, névrövidítések, álnevek:

13. Munkásságával kapcsolatos publikációk (interjúk, életrajzi összefoglalók, laudációk, recenziók, lexikon szócikkek, honlap stb. címe, megjelenési helye, éve, oldalszáma):

Végül a kérdőívet kitöltő személy írásos hozzájárulását kérjük a kiadványba kerüléséhez. A sablon szöveg így hangzik: Hozzájárulok, hogy a fenti adatok bekerüljenek a című kiadványba. Tudomásul veszem, hogy a kötet szerkesztője (szerkesztői) szabadon dönt(enek) a fenti adatok kiadványba kerüléséről. És végül keltezés, aláírás.

A kitöltött kérdőívek alapján könnyen elkészíthetővé válnak a kortárs életrajzi szócikkek. Fontos azonban, hogy az adatbevitelt követően is megőrizzük ezeket a kitöltött kérdőíveket az utókornak, hiszen a rajta megadott információk további kutatások kútfői lehetnek. Elég, ha most csak a grafológiára gondolunk.

Összegzés

Életrajzi adatgyűjtemények létrehozásának elsődleges szempontjai: közös koncepció megalkotása a személyek kiválasztásában, szisztematikusság alkalmazása az adatgyűjtésben, objektivitás az életrajzok megírásában és egységesség kialakítása a szócikkek szerkezetében.⁵⁴ A gyakorlati megvalósítás a már megjelent életrajzi adattárak átnézéséből, a források (lexikonok, helyismereti gyűjtemények személyi nyilvántartásai, helyi sajtó, intézmények, szervezetek, egyesületek története, országos adatbázisok) számbavételéből áll. Az életrajzi kutatások lényegében a meglévő források feltárását, kritikai elemzését jelentik. A feldolgozás (a szócikk megalkotása) pedig e források megszólaltatása, meghatározott szabályok szerint. A történetiség elvéből következik, hogy egy életrajzi szócikk tárgyalásmódja az időrend. Elhunyt személyeket tartalmazó életrajzi lexikonok esetében az igeidő múlt, kortárs életrajzok (ki kicsodák) esetében pedig jelen.

Nyilvánvaló, széles körben jelentkező felhasználói igény mutatkozik arra, hogy a helyi személyek életrajzeit feltárjuk, összeállítsuk és online hozzáférhetővé tegyük, ezzel is segítve (erősítve) a szűkebb, lokális környezethez való érzelmi-értelmi kötődés érzetét. A megváltozott olvasói szokások, valamint a helyismereti információk felértékelődése és az életrajzi források iránt megnőtt (egyébként is meglévő, fokozott mértékű) érdeklődés együtt vezettek annak a lehetőségnek a felismerésére, amelyet a helyi életrajzok virtuális térben való megjelenítése, online adatbázisok építése alkot.

⁵⁴ MENNYEINÉ VÁRSZEGI Judit: i. m. p. 107.

Átfogó cél a helyi identitás, a lokálpatriotizmus megerősítése, megőrzése, továbbadása, a helyi értékek bemutatása, továbbá helytörténeti kutatások szakmai háttérének megteremtése, biztosítása, az alapkutatások szétesettségének és hiányának pótlása. Egy ilyen életrajzi adatbázis alapvető célja, hogy információt közvetítsen távoli eléréssel a helyi híres, hírhedt vagy kevésbé ismert és méltatlanul elfeledett személyiségekről.

Napjainkban kiemelt szerep jut a könyvtárakban a helyismereti tartalmak feltárásának. A könyvtári portálokon különösebb informatikai jártasság és programozási tudás nélkül létrehozhatók olyan tartalmak, amelyeket a könyvtárosok önállóan tölthetnek fel és szerkeszthetnek. Ezek a tartalmak bármikor, korlátlanul bővíthetőek, kiegészíthetőek, korszerű adatbázisok használatával. A digitális könyvtárak lehetőséget teremtenek arra, hogy a különböző könyvtári gyűjteményekben őrzött helyi ismeretanyagot, irodalmi és kulturális értékeket közkinccsé tegyünk.

Az internetben rejlő lehetőséget Bényei Miklós így fogalmazta meg: „... a sokak által elszigeteltnek, provinciálisnak tekintett helyismeret kitörésének is nagy esélye az internet, hiszen általa a helyismereti információ bárhova eljuthat a világhálón.”⁵⁵ Az internet nyújtotta lehetőségeket a mindennapi helyismereti tájékoztató munkában is eredményesen lehet és kell alkalmaznunk. Az ún. teljes szövegű adatbázisok használatával a településekkel kapcsolatos információk összegyűjtése ma már teljes mértékben megoldható. Az internet a valóságban is kitéríti az eddig ismert határokat, de az információk nagy mennyisége és áttekinthetlensége miatt egyre inkább szakemberek segítségére van szükség a tájékoztatásban.

Egy életrajzi adatbázis szellemi erőforrásait azok a szakemberek jelentik, akik korábban részt vettek vagy jelenleg is részt vesznek életrajzi kutató- és feltáró munkákban, gyűjtemények összeállításában, lexikoni szócikkek szerzésében és/vagy szerkesztésében, helytörténeti, helyismereti tájékoztatásban. Ők azok, akik az információs szolgáltatás megkönnyítése érdekében egyre több adattárat hoznak létre, hogy a felhasználókat gyorsan és pontosan tájékoztathassák. A jól megszerkesztett, tartalmi feltárást biztosító online adatbázisok az információkat a szükségleteknek megfelelően, szakszerűen rögzítik.

A lexikoni szócikkalkotás átfogó célja, hogy a helyi személyekre vonatkozó szakirodalom, ismeretanyag részévé váljon a helyi könyvtárak által épített életrajzi, online

⁵⁵ PEGÁN Anita: „A helyismereti munka feltétlen szüksége az adott hely szeretete.” Interjú Bényei Miklóssal, a Méliusz Juhász Péter Megyeri Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettesével, az MKE elnökségi tagjával. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. évf. 2005. 8. sz. p. 38.

elérhető és szerkeszthető korszerű adatbázisoknak. Az életrajzi adattárak folyamatos, új adatok frissítésével javítható a könyv alakban már megjelent életrajzgyűjtemény hibái.

Az életrajzi adatbázisok napjainkban nem kizárólag a tárolást szolgálják, hanem a több szempontú visszakeresést is lehetővé teszik. Nagyon fontos ezért, hogy jó visszakereshetőséget alakítsunk ki a gyűjtemény készítése során, a benne szereplő minden egyes szócikknél. Ehhez utalókat, valamint a gyűjtemény végén minél több mutatót (legalább név-, tárgyszó és helységnévmutatót) célszerű készítenünk. Az életrajzi adatbázis területi mutatóval való ellátásának segítségével, valamint több életrajzi adatbázis területi mutatóinak összekapcsolásával feltárhatjuk egy-egy konkrét személy teljes életét. Megismerhetővé válik személyisége, életének helyszínei, eseményei, pályaképe, stb., születése helyétől kezdődően, iskolái, házasságkötése helyszínén, munkahelyén át egészen a haláláig helyszíneig bezáróan. Mint egy felfűzhető gyöngyör, ahol a gyöngyök a konkrét személy életének helyszínei, úgy illeszthetők egymás mellé a különböző helyszínek és az ott feltárt, adatbázisban megörökített helyi specifikumok, életrészletek a képzeletbeli nyakláncra. Azt hiszem, a legtöbb helytörténeti kutató/történész álma, hogy egy eddig feltáratlan életrészletet feltérképezzen, egy elfelejtett személyt és életének különböző helyszínein kifejtett tevékenységeit monográfia formájában publikáljon. A helyi életrajzi adatbázisok létrehozásával, valamint valamennyi ilyen adattár helységnévmutatójának elkészítésével megelevenedik a múlt, soha nem tapasztalt fejlődésnek indulhat a helytörténeti kutatás, megismerhetővé válnak napjainkban a kultúra és művelődéstörténet eddigi fehér(nek hitt) foltjai. Az ilyen helyi életrajzi adatbázis előnyei:

- Az adatbázisban felhalmozott információk széles körben elérhetővé válnak.
- Hatékonyabban népszerűsíthetők a helytörténeti, életrajzi kutatások eredményei.
- Az eddigi kutatások sikerei újabb kutatásokat generálnak.
- Az adatbázis megjelenése a világhálón tudatosítaná a helytörténeti gyűjtemény fontosságát, erősítené (mélyítené) a lokális kötődést.

Az utóbbi időben a nagyobb könyvtárak szolgáltatási tevékenységeinek megújítása keretében a helyismereti gyűjtemények munkatársai olyan szakmai program kidolgozásába kezdtek, amely a tudományos kutatómunka támogatásával és helytörténeti könyvtárhasználati órák megszervezésével segíti a helyi köz- és felsőoktatási feladatok hatékony kiszolgálását. Ennek keretében helytörténeti, ezen belül életrajzi adatbázis építésébe kezdtek ott, ahol erre lehetőség nyílt. Munkatársaimmal közösen a Megyei életrajzi adatbázist építjük. Készülő munkánk a kor kihívásainak, felhasználói igényeknek kíván megfelelni.

Felhasznált irodalom

BALLA Mária: A helyismereti információkeresés és a világháló. Biobibliográfiák, életrajzi indexek, lexikonok. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 13. évf. 2004. 9. sz. p. 29-36.

BÉNYEI Miklós: Genius loci – A helyismereti tevékenységről. Budapest, Könyvtári Intézet, 2004. 182 p. (Továbbképzés felsőfokon, ISSN 1589 1682) ISBN 963 201 606 8

BÉNYEI Miklós: Gondolatok a helyi irodalmi értékek könyvtári számbavételéről. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. évf. 2005. 9. sz. p. 47-53.

BÉNYEI Miklós: A helyi szellemi értékek megőrzésének és közvetítésének jelentősége. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 15. évf. 2006. 6. sz. p. 21-28.

BÉNYEI Miklós: Helyismeret, helytörténet. Felsőoktatási jegyzet. Eger, Líceum Kiadó, 2008. 177 p. ISBN 978 963 9894 05 1

BÉNYEI Miklós: Helyismereti munka a „B” típusú könyvtárakban. Módszertani útmutató. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda, 1974. 72 p.

BÉNYEI Miklós: Helyismereti munka alapjai. Speciális könyvtári tevékenységek. Budapest, Könyvtári Intézet, 2002. 32 p. (Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei, ISSN 1587 8651) ISBN 963 201 344 1

BÉNYEI Miklós: A kistelepülési könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek kialakítása. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 13. évf. 2004. 2. sz. p. 36-41.

CSÁKY Károly: Híres selmecebányai tanárok. Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2003. 218 p. ISBN 80 8062 166 7

CZIGÁNY Lóránt: Szinnyi-Gulyás-Viczián. = Magyar Könyvszemle, 113. évf. 1997. 1. sz. p. 105-109. A hozzáférés módja: <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00012/0001-8e.html> (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (Elektronikus dokumentum)

DOBROSSY István - ESZENYI Miklós – ZAHUCZKY László: Miskolci életrajzi lexikon. Miskolc, Pfliegler J. Ferenc emlékére a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárért Alapítvány és Miskolc Megyei Jogú Város, 2008. 304 p. ISBN 963 06 4735 4

ESZENYI Miklós: Az életrajzi megközelítés lehetőségei. In: Annales Universitatis Litterarum et Artium Miskolciensis II. Miskolc, Miskolci Bölcsész Egyesület, 1992. p. 39-60.

ESZENYI Miklós: Megtudható-e ki kicsoda? = Észak-Magyarország, 1991. március 2. p. 4.

ESZENYI Miklós: A történettudományi szakirodalmi kutatás módszerei. Kalauz főiskolai és egyetemi hallgatók, fiatal kutatók számára. Miskolc, Rónai Művelődési Központ, 2000. 257 p. ISBN 963 03 8574 0

ESZENYI Miklós: Új életrajzi lexikonokról – és a régiekről is. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2. évf. 1993. 1. sz. p. 48-51. A hozzáférés módja: <http://epa.oszk.hu/01300/01367/00135/pdf/04recenziok.pdf> (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (PDF dokumentum)

FERENCZY Jakab Zsigmond– DANIELIK József: Magyar írók. Életrajgyűjtemény. Pest, Szent István Társulat, 1856. 641 p.

GULYÁS Pál: A bibliográfia kézikönyve. A legfontosabb bibliográfiai segédkönyvek. Budapest, Könyvértékesítő Vállalat, 1984. (Tudománytár, ISSN 0231 4851) 454 p.

GYURIS György: Életrajzi források a helyismereti kutatás számára. = Könyvtári Figyelő, új folyam 17. (53.) évf. 2006. 2. sz. p. 355-358.

HICSIK Dóra: Alma mater. A szabadkai főgimnázium tanárai. Szabadka, Szabadegyetem, 2010. 128 p. (Életjel miniatűrök, 53) ISBN 978 86 87613 13 3

HORVÁTH Sándor Domonkos: Moson Megyei Életrajzi Lexikon. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 15. évf. 2006. 11. sz. p. 59-60.

Iskolai értesítők. Szerk. Bálint Péterné, Garamvölgyi Ernőné, Kis Józsefné. Miskolc, Miskolci Városi Könyvtár, 1986. 292 p. (A Lévay József Könyvtár katalógusai, ISSN 0237 2460)

KÉGLI Ferenc: Életrajzi források a helyismereti tájékoztatáshoz. Regionális és lokális életrajzgyűjtemények válogatott, annotált bibliográfiája. Budapest, Könyvtári Intézet, 2005. 184 p. (Továbbképzés felsőfokon, ISSN 1589 1682) ISBN 963 201 615 7

KERNNÉ MAGDA Irén: Híres paksi elődeink. Életrajzi gyűjtemény. Paks, Pákolitz István Városi Könyvtár, 2009. 168 p. (Hiador-sorozat, ISSN 1788 5930) ISBN 978 963 87510 4 1

KERTÉSZ Gyula: Könyvtári tájékoztatás I. Általános tájékoztatás. Budapest, Tankönyvkiadó, 1976. 317 p.

KERTÉSZ Zoltán: Helytörténeti tudástár kialakítása közösségi alapokon. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. évf. 2012. 9. sz. p. 23-30.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon magyar és külföldi személyekről, kortársainkról. Szerk. Hermann Péter. 4., átdolg., bőv. kiad. Budapest, Kossuth, 1981. 781 p. ISBN 963 09 1832 3

Ki kicsoda a magyar zeneéletben. Szerk. Székely András. 2., bőv. kiad. Budapest, Zeneműkiadó, 1988. 546 p. ISBN 963 330 672 8

Kortárs magyar művészeti lexikon I-III. Főszerk. Fitz Péter. Budapest, Enciklopédia Kiadó, 1999-2001. ISBN 963 8477 43 1

KOZOCSA Sándor: Bevezetés a bibliográfiába. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1939. 115 p.

LELKES György: Magyar helységnév-azonosító szótár. Budapest, Argumentum, 2011. 1048 p. ISBN 978 963 446 593 5

Magyar és nemzetközi ki kicsoda 1992. Több mint 12000 kortársunk életrajza. Főszerk. Hermann Péter. Budapest, Biográf Szerkesztőség, 1991. 976 p. ISBN 963 7943 09 9

Magyar filmlexikon I-II. Szerk. Veress József. Budapest, Magyar Nemzeti Filmarchívum, 2005. 1571 p. ISBN 963 7147 45 4

Magyar zsidó lexikon. Szerk. Ujvári Péter. Budapest, Magyar zsidó lexikon szerk., 1929. 1028 p.

MENNYEINÉ VÁRSZEGI Judit: Helyi életrajzi lexikonok, adattárak szerkesztésének sajátosságai. In: Szolgáltatás – használó – könyvtáros. Paradigmaváltás a könyvtárak helyismereti munkájában?! A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete 15. Országos Konferenciája. Győr, 2008. július 9-11. Győr, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, 2009. p. 99-109.

MENNYEINÉ VÁRSZEGI Judit: Kisalföldi Tudástár. Új internetes könyvtári szolgáltatás korszerű informatikai háttérrel. = Fókusz, 13. évf. 2011. 1. sz. p. 37-45.

MOKRY Benjamin: Közönséges Históriai-Biográfiai Kézi-Lexikon I-IV. Pest, Trattner, 1820.

MTI Ki kicsoda 2006. I-II. Kortársaink életrajzi lexikona. Főszerk. Hermann Péter. Budapest, Magyar Távirati Iroda, 2005. 1938 p. ISSN 1787 288X

MURÁNYI Lajos: Életrajzi lexikonok és adattárak. In: Könyvtárosok kézikönyve. 2. köt.: Feltárás és visszakeresés. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. p. 362-367.

NAGY Csaba: Adatbázisok a Petőfi Irodalmi Múzeumban. In: Barangolás térben és időben ezer esztendő magyar irodalmában, avagy A tájirodalom a helyismereti munkában. Helyismereti Könyvtárosok XII. Országos Tanácskozása. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém, 2005. július 13-15. Veszprém, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, 2006. p. 78-82.

NAGY Csaba: Bibliográfiai és lexikográfiai munkák a Petőfi Irodalmi Múzeumban. In: Az irodalom emlékezete. Tanulmányok az irodalmi muzeológiáról. Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2008. p. 225-241.

PÁLMÁNY Béla: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825-1848. I-II. Budapest, Argumentum Kiadó és Országgyűlés Hivatala, 2011. 2619 p. ISBN 978 963 446 613 0

PEGÁN Anita: „A helyismereti munka feltétlen szükséglete az adott hely szeretete.” Interjú Bényei Miklóssal, a Méliusz Juhász Péter Megyeri Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettesével, az MKE elnökségi tagjával. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. évf. 2005. 8. sz. p. 37-42.

PEJIN Attila: A helytörténet-kutatás és -írás kézikönyve. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2008. 87 p. ISBN 978 86 86469 07 6

POGÁNY György: Magyar ki kicsoda 1990. = Könyvtáros, 41. évf. 1991. 3. sz. p. 175-179.

Portál Program – Könyvtárfejlesztési Stratégia (2008-2013). A hozzáférés módja: <http://ki.oszk.hu/content/portal-program> (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (Elektronikus dokumentum)

SZABÓ Sándor: Általános tájékoztatás II. A nemzeti bibliográfia. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989. 93 p.

SZENTMIHÁLYI János – VÉRTESY Miklós: Útmutató a tudományos munka magyar és nemzetközi irodalmához. Budapest, Gondolat, 1963. 730 p.

Új magyar életrajzi lexikon. I. A-Cs. Főszerk Markó László. Budapest, Magyar Könyvklub, 2001. 1197 p. ISBN 963 547 415 6

VK [VAJDA Kornél]: Kégli Ferenc: Életrajzi források a helyismereti tájékoztatáshoz. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 15. évf. 2006. 6. sz. p. 58-60.

VICZIÁN János: Adatbank – kamatok nélkül? (Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái c. művének kézirata az MTA Könyvtárában) = Magyar Könyvszemle, 97. évf. 1981. 4. sz. p. 337-345. A hozzáférés módja:

http://epa.oszk.hu/00000/00021/00314/pdf/MKSZ_EPA00021_1981_97_04_317-345.pdf#page=21 (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (PDF dokumentum)

VICZIÁN János: Előszó. In: Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. Új sorozat, VII. kötet. Ebeczky Béla - Ézsöl Mihály. Budapest, MTA Irodalomtudományi Intézet MTA Könyvtár, Petőfi Irodalmi Múzeum, 1990. CI p., 846 col. ISBN 963 7341 70 6

VICZIÁN János: Magyar írók élete és munkái. Múlt, jelen, jövő és ajánlások a helyismereti személyi adattár készítéséhez. = Könyvtári Figyelő, 36. évf. 1990. 5-6. sz. p. 465-472.

Who's Who in the World 2013. 30th ed. Wilmette, McMillan Directory Division, 2012. 4836 p. (Marquis Who's Who, ISSN 0083 9825) ISBN 978 0 8379 1150 2 A hozzáférés módja: <http://www.marquiswhoswho.com/images/stories/publications/wo30web.pdf> (Letöltés ideje: 2013.05.25.) (PDF dokumentum)